

UNIVERZA V LJUBLJANI

Fakulteta za šport

Smer: Specialna športna vzgoja

Prilagojena športna vzgoja

**RAZVOJ IN DELOVANJE KRANJSKEGA SOKOLA
DO PRVE SVETOVNE VOJNE**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

doc. dr. Tomaž Pavlin

RECENZENT

izr. prof. dr. Damir Karpljuk

KONZULTANT

doc. dr. Milan Hosta

Avtorica dela

NINA MEDVED

Ljubljana 2007

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem prof. dr. Tomažu Pavlinu za strokovno pomoč, nasvete, predloge in podporo pri izdelavi diplomskega dela in gospe Barbari Kalan iz Gorenjskega muzeja, ki mi je namenila svoj čas in me obogatila z izčrpnimi informacijami o virih in literaturi.

Resnično se zahvaljujem staršema za vso ljubezen in potrpežljivost.

Posebno zahvalo pa izrekam Sašu Bizantu, ker mi je ves čas stal ob strani in mi nudil čustveno, moralno in finančno podporo v času mojega študija. Brez njega bi bila ta pot veliko težja.

Na tem mestu se zahvaljujem vsem, ki niste zaman verjeli in upali vame.

Hvala!

To, kar vemo, je kapljica,
To, česar ne vemo, je morje.
Newton

KAZALO

IZVLEČEK	5
ABSTRACT	6
1. UVOD	8
2. SLOVENSKI SOKOL	11
2.1. ORIS RAZVOJA SOKOLSKEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM	11
2.2. ORGANIZIRANOST SOKOLA	13
2.3. SOKOLSKE PRIREDITVE	15
2.4. SOKOLSKA TELOVADBA	15
3. KRANJSKI SOKOL	19
3.1. DRUŽBENO-POLITIČNE RAZMERE V KRANJU V ČASU USTANOVITVE SOKOLA	19
3.2. ZAČETKI IN PRVA LETA (1864-1872)	22
4. OBDOBJE 1895-1900	24
4.1. TELOVADBA	30
4.2. DRUGE DEJAVNOSTI DRUŠTVA	34
5. OBDOBJE 1901-1906	36
5.1. DESETLETNICA SOKOLA	45
6. OBDOBJE 1907- 1914	51
6.1. GORENJSKA SOKOLSKA ŽUPA	60
7. SKLEP	72
8. SLIKOVNO GRADIVO	75
9. VIRI IN LITERATURA	85
10. PRILOGA	88

RAZVOJ IN DELOVANJE KRANJSKEGA SOKOLA DO PRVE SVETOVNE VOJNE

Nina Medved

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2007

Specialna športna vzgoja, Prilagojena športna vzgoja

Število strani 90, število slik 23, število virov 46, število prilog 1.

Ključne besede: zgodovina športa, sokolstvo, telovadba, društvo, Kranj.

IZVLEČEK

Namen diplomskega dela je bil predstaviti delovanje telovadnega društva Sokol v Kranju v določenem obdobju in sicer od njegovih začetkov do prve svetovne vojne. Podružnica ljubljanskega Južnega sokola v Kranju je bila ustanovljena 1864 in se je že naslednje leto oblikovala v samostojno društvo.

Leta 1867 je deželna vlada razpustila Južni sokol, zaradi tesne povezanosti z njim je prenehalo delovati tudi društvo v Kranju in tako je njegova dejavnost zamrla za več kot dvajset let.

Za leto ponovne oživitve oziroma tretji nastanek društva štejemo leto 1895. 8. julija 1900 je v društvu zaplapolal društveni prapor.

Sprva so telovadili samo moški, leta 1902 pa se jim pridružijo tudi ženske in otroci.

Na začetku so imeli težave s primernimi prostori, vendar se je kasneje stanje izboljšalo, kljub velikim prizadevanjem, da bi dobili svoje društvene prostore, kjer bi lahko telovadili, jim to do 1.sv. vojne ni uspelo.

Zaradi vse večjega števila sokolskih društev in vse težjega usklajevanja dela je bil interes Slovenske sokolske zveze, da se ustanovijo posamezne župe, ki bi povezovale društva na posameznih območjih. Tako je bila 1909 (ustavni občni zbor leta 1910) ustanovljena Gorenjska sokolska župa s sedežem v Kranju. Kranjsko društvo je imelo v njej ključno vlogo.

Članstvo v Sokolu se je iz leta v leto povečevalo. Leta 1908 so klerikalci prevzeli vodilno mesto v deželnem zboru in so povečali pritisk na starše, naj ne pošiljajo otrok k sokolski telovadbi.

Od leta 1908 pa do 1914, so se Sokoli v Kranju neprestano bojevali z oblastmi, ki so z raznimi prepovedmi onemogočale normalno in učinkovito delovanje.

V društvu je bilo kar nekaj članov, ki so veliko prispevali k razvoju društva, pa tudi sam kraj je bil društvu zelo naklonjen.

DEVELOPMENT AND ACTIVITIES OF GYMNASTIC SOCIETY SOKOL IN KRANJ BEFORE WORLD WAR I

Nina Medved

University in Ljubljana, Faculty of Sport, 2007

Special Physical Education, Adapted Physical Education

Number of pages 90, number of pictures 23, number of resources 46.

Key words: sports history, voluntary society Sokol, gym, society, Kranj

ABSTRACT

The primary aim of my diploma thesis is to present the history of Sokol in Kranj, from its beginnings until World War I.

A subsidiary of the Southern Sokol from Ljubljana was founded in 1864 in Kranj, which became independent the following year. The state government closed the Southern Sokol and due to a close connection with it, Sokol in Kranj ended its activities for the subsequent for 20 years.

1895 is considered to be the year of the revival of the society. The 8th of July saw the official hanging of the banner. Initially only men were allowed, but were soon joined by women and children in 1902.

The biggest problem of the society was the lack of adequate space where they could exercise. Members of Sokol moved from one gym to another, all the time trying to make the best functional use of them.

Due to an increasing number of Sokol societies and increasingly difficult coordination of activities, the national Sokol society strived to form counties which would bring together regional societies. Consequently, the Sokol county for the Gorenjsko region was founded in 1909, with its headquarters in Kranj. The Kranj society played a key role in the regional Sokol county.

The number of members was increasing until 1908 and then started to fall. One of the reasons for the drop in the membership was the fact that clericals, who had gained power in the parliament, put pressure on parents not to send their children to Sokol gymnastics.

The period between 1908 and 1914 meant a constant fight of Sokol with the authorities which hampered their normal and efficient activities by imposing various bans on the activities of the societies.

1. UVOD

Osnovni namen diplomskega dela je bil predstaviti nastanek, razvoj in delovanje društva Sokol v Kranju, v določenem časovnem obdobju, in sicer od njegovih začetkov pa do prve svetovne vojne.

Z diplomskim delom sem skušala na osnovi obstoječih virov in literature raziskati in kar najbolj objektivno predstaviti celovito podobo društva, ki ga, glede na čas njegovega nastanka uvrščamo med najstarejša sokolska društva v Sloveniji.

Raziskala sem temeljne značilnosti društva, njegovo organiziranost, člane, sistem in način telovadbe in njegov vpliv na družbeno življenje v Kranju.

Metoda dela, ki sem jo uporabila je bila zgodovinsko monografska. Dostopne vire in literaturo ter dokumentacijsko gradivo sem zbirala po arhivih in knjižnicah.

Z diplomskim delom sem želela raziskati in osvetliti delček zgodovine mesta Kranja in ohraniti spomin nanj.

»KREPIMO SE!«

V drugi polovici devetnajstega stoletja so se začeli v Evropi prvič pojavljati telovadni sistemi. V Nemčiji so začela nastajati turnerska društva.

Leta 1861 je bila v Avstriji sprejeta ustava, imenovana februarški patent. Z njo so dobili zatirani avstrijski narodi določene pravice, med drugim tudi pravico do ustanavljanja društev.

Tako je leta 1862 v Pragi nastalo prvo češko nacionalno telovadno društvo in z njim temelj, s katerega je hitro zrasla široka češka društvena telovadba.

Glavni krivec za ustanovitev telovadnega društva je bil Miroslav Tyrš, ki je odigral vlogo organizatorja in ideologa. Ob ustanovitvi se je telovadno društvo imenovalo Praška telovadna enota, kasneje pa je dobilo ime Sokol.

Osnovni namen sokolskega gibanja je bila telovadba, vendar so se prek nje menifestirale politične ideje. Na eni strani je bil poudarek na telesnih vajah, ki naj bi krepile telo, na drugi strani pa naj bi skozi telovadbo prišlo do

združevanja zatiranih narodov in s tem do krepitve narodne zavesti. Posameznik naj bi se s telesnimi vajami krepil, tako, da bi postal čim boljši član celote in da naj bi ji v vsakem primeru podrejal svojo osebnost¹.

Tyršev sistem telovadbe so kasneje sprejeli in razvili tudi drugi narodi. Tako kot češki narod je bil tudi slovenski izpostavljen pritisku Nemcev in njihovim težnjam po germanizaciji naših krajev².

Slovensko meščanstvo si je v drugi polovici devetnajstega stoletja s trdim delom zagotovilo dober gmotni položaj, kateri pa na določeni stopnji zagotovo ni več zadoščal. Ti ljudje so se ozavestili, da so sposobno sami poskrbeti za svoja življenja in da je njihov narod zmore skrbeti sam zase in zaživeti svobodno. Vznikla je torej močna narodna zavest, želja po svobodi in samostojnosti. Pojavila se je potreba po organiziranosti, združevanju in druženju. Ustanovili so mnoga društva, katerih namen je bil izobraževanje in vzgoja, podpiranje zanimanja za slovensko književnost, uvajanje literarnih krožkov itd. Med temi društvi zavzemajo čitalnice s svojo kulturno umetniško in k narodnemu zavedanju usmerjeno dejavnostjo najvidnejše mesto. Tako so naši vrli meščani postavili maksimalne možnosti za razvoj duha slovenskega človeka, hkrati pa so se zavedali, da je človeško telo dolga stoletja zatajevano zaradi krščanske tradicije, še kako potrebne nege in pozornosti.

Tako so se tudi na slovenskem ozemlju rodile telovadne oziroma telesnovzgojne organizacije. Sokoli so tudi med Slovenci širili liberalni političen duh. Sokolstvo je na eni strani pomenilo gibanje telovadcev za zdravo življenje in aktivno preživljanje prostega časa po drugi strani pa so se skozi telovadbo manifestirale politične in kulturne ideje.

Sokol je bil najprej ustanovljen v Ljubljani, kasneje pa so se začela sokolska društva širiti tudi v druge slovenske kraje. V Kranju je bila narodna zavest med kranjskimi meščani že tako globoko usidrana, da so hitro po ustanovitvi ljubljanskega Sokola ustanovili prvo podružnico le-tega.

V prvem poglavju diplomskega dela je predstavljeno sokolstvo na Slovenskem.

¹ Stepišnik D. (1986) Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem, str.82-84.

² Prav tam.

Sledi opis delovanja Kranjskega sokola. Razvoj in delovanje Sokola v Kranju sem razdelila na posamezna obdobja, obdobja pa na posamezna leta. Za vsako leto so opisane način in sistem telovadbe, novi oddelki, člani odbora, prireditve, ki so jih organizirali ali se jih udeležili.

Razvoj Kranjskega sokola je razdeljen na sledeča obdobja:

- 1.obdobje: 1864-1872
2. obdobje: 1896- 1901
- 3.obdobje: 1901-1906
4. obdobje: 1907-1914

Pri pregledovanju virov in literature, se je večkrat zgodilo, da sta se o nekem dogodku pojavila dva različna datuma, vendar pa z zanesljivostjo trdim, da so podatki verodostojni, saj sem jih črpala iz dokumentiranih in dokazljivih virov.

2. SLOVENSKI SOKOL

2.1. Oris razvoja sokolskega gibanja na Slovenskem

S padcem Bachovega absolutizma, z začetkom ustavne dobe v šestdesetih letih 19. stoletja je znova oživel tudi politično in kulturno delovanje Slovencev. Z uvedbo društvenega zakona so na slovenskem ozemlju začeli ustanavljati društva, ki so bila žarišča kulturnega razvoja in obenem tudi oporišča narodnostnega življenja.

Med njimi je bilo tudi telovadno društvo Južni sokol, ki so ga slovenski telovadni navdušenci in rodoljubi, ustanovili na ustavnem občnem zboru prvega oktobra 1863 v Ljubljani³.

Priprave za ustanovitev društva so trajale od julija 1862. Prvi osnutek pravil je avgusta pripravil ožji pripravljalni odbor. Deželna vlada je po dveh zavrnitvah 25.septembra 1863 potrdila društvena pravila. Predsednik društva je postal dr. Etbin Costa.

Dejavnost Južnega sokola je bila precej podobna takratnim čitalnicam, a sta mu telovadba in sokolska uniforma dajali večjo popularnost. Poleg telovadbe je ljubljansko društvo prirejalo tudi kulturne in družabne prireditve, to je še posebej razvidno iz društvenih pravil, kjer se omenjajo večerne prireditve s petjem, gledališkimi igrami, berili in plesom.

Južni sokol si je prizadeval, da bi razširil svoje podružnice na Slovenskem. Nastajanje podružnic so pospeševali z izleti, ki so jih organizirali v večje kraje.⁴

29.junija 1864 so pripravili telovadni nastop v Kranju, ki se ga državni in deželni uradniki niso smeli udeležiti. Prva podružnica je bila ustanovljena v Kranju, kasneje pa so nastale še podružnice v Planini, Postojni, Vipavi.⁵

Državne oblasti slovenskim društvom niso bile naklonjene. Zaradi spopada z Nemci je deželna vlada 3.avgusta 1867 razpustila Južni Sokol in s tem so prenehale delovati tudi novonastale podružnice, vse poskuse ustanoviti sokolska društva drugod po Sloveniji pa so slovenski nacionalni nasprotniki zatrli v kali. Že naslednje

³ Žontar M. (1980). Kulturna društva na Gorenjska v letih 1860-1914 ;Katalog k razstavi Gorenjskega muzeja Kranj. (stran 52,53,54).

⁴ Prav tam.

⁵ Stepišnik D. (1974) Telovadba na Slovenskem. (stran 103).

leto je bil Južni Sokol obnovljen in se preimenoval v Ljubljanski Sokol. To je postalo matično sokolsko društvo na Slovenskem.

Sokolstvo se je začelo trajno širiti v osemdesetih letih: 1882 sta bila ustanovljena Tržaški in Savinjski Sokol v Mozirju, 1887 Dolenjski Sokol v Novem mestu. Dolgo je bila v ospredju narodnopolitična dejavnost.

Največ zaslug za prepород slovenskega sokolstva med leti 1894 in 1904 ima dr. Viktor Murnik, ki se je v Ljubljansko društvo vključil 1893. Po njegovi zaslugi naj bi prepородno gibanje temeljilo na telovadbi, ki naj bi postala poglobljena oblika dela v sokolskih telovadnih društvih.

Njegova zasluga je, da je z dovoljenjem oblasti v sokolska društva vključil naraščaj pod vodstvom učiteljev in ustanovil ženske oddelke pod strokovnim vodstvom. Osnoval je vaditeljski zbor in zmanjšal vpliv društvenega odbora, ter s tem omogočil prednost telovadnega delovanja. Murnik se je posvetil tudi sistematično organiziranemu izobraževanju telovadnih kadrov.

Ob uvedbi telovadbe v Ljubljanskem Sokolu je bilo med številnimi problemi najprej treba razširiti vprašanje strokovne gimnastične literature v slovenskem jeziku in s telovadbo povezano strokovno terminologijo. Tudi tu gre največ zaslug pripisati Viktorju Murniku. Dotlej Slovenci nismo imeli slovenskega telovadnega jezika. O tem priča tudi podatek, da je prvi sokolski telovadni učitelj Štefan Mandič v telovadnici uporabljal nemško terminologijo.⁶

Ker je število sokolskih društev začelo naraščati se je porodila ideja o združitvi vseh društev na slovenskem ozemlju, o usklajenosti telovadbe, enotnosti krojev in skupnem vodstvu.

Do realizacije ideje je prišlo 1. oktobra 1905, ko je bila ustanovljena Slovenska sokolska zveza. Ob ustanovitvi je štela 17 društev.⁷

Po ustanovitvi SZS se je pričelo obdobje pospešenega razvoja sokolstva in nastajanje novih društev. Število društev v posameznih regijah je tako naraslo, da se je pojavila potreba po regionalnem povezovanju. Po češkem izgledu so začeli ustanavljati župe, ki so predstavljale vez med društvi in zvezo, hkrati pa so omogočale učinkovitejše vodenje Slovenske sokolske zveze.

⁶ Stepišnik, D. (1974), Telovadba na Slovenskem. Str. 29-36.

⁷ Stepišnik, D. (1974). Telovadba na Slovenskem. Str. 84-85.

Župe so skrbele za telovadbo in prirejale župne zlete in tekmovanja, ter pomagale društvom z vaditelji in orodjem⁸.

Leta 1905 se je Slovenska sokolska zveza vključila v mednarodno gimnastično zvezo in 1907 začela hoditi na prva mednarodna tekmovanja.

Sokolska društva so se iz leta v leto širila, število članov je raslo. Tik pred prvo svetovno vojno je bilo v Slovenski sokolski zvezi že 93 društev, in 21 odsekov s 6613 člani in 1040 članicami, 9 žup s središči v Celju, Gorici, Idriji, Kranju, Ljubljani (dve župi), Mariboru, Novem mestu in Trstu⁹.

Slovensko sokolsko gibanje si je v letih od nastanka pridobilo pomembne zasluge v boju za narodno zavest.

2.2. Organiziranost Sokola

Vrhovni vodstveni organ je bila Slovenska sokolska zveza. Vodstvo zveze je bilo razdeljeno na predsedstvo in na zvezni odbor, ta je bil sestavljen iz predsedstva in župnih odposlancev ter vaditeljskega in tehničnega odbora. Vaditeljski zbor je vodil načelnik, pomagal mu je podnačelnik¹⁰.

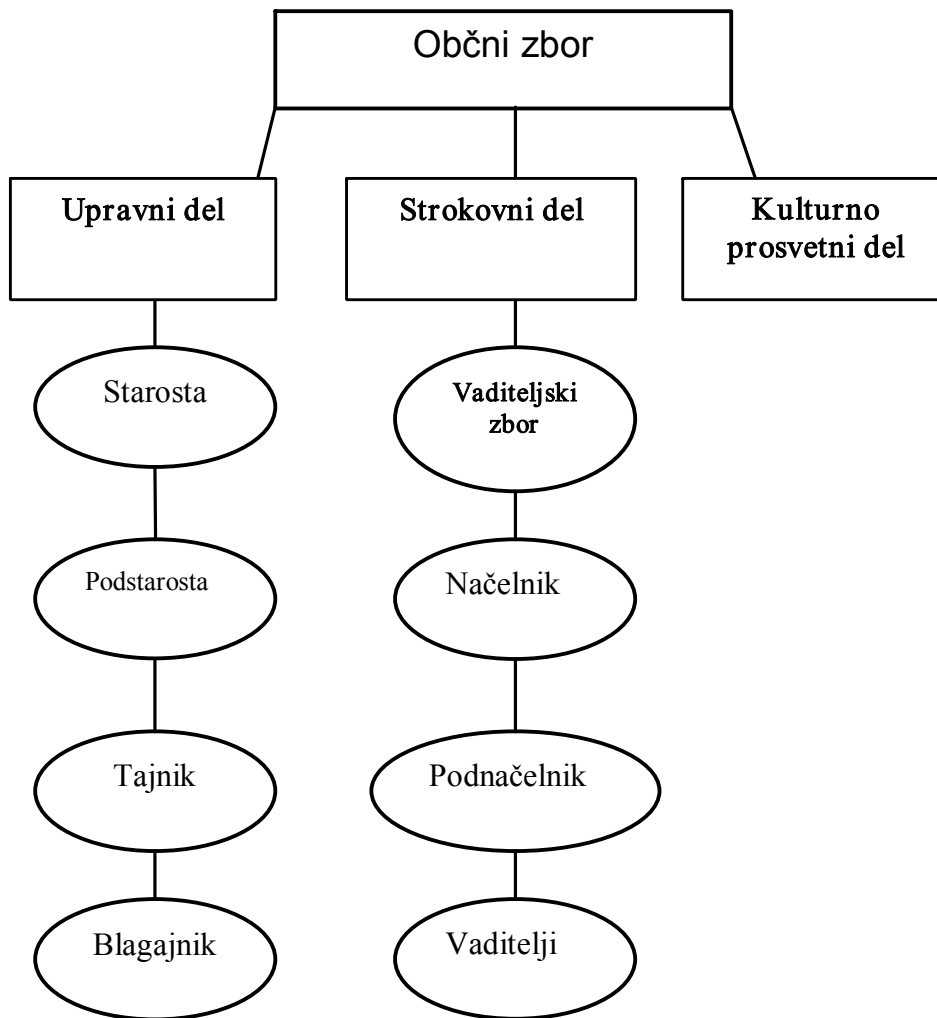
Podobno organizacijsko shemo so imeli tudi v župah. Vrhovni organ je predstavljalo župno predsedstvo, ki so ga sestavljali stalno izvoljeni odborniki, njihovi namestniki in predstavniki posameznih društev. Za strokovni del je prav tako skrbel vaditeljski zbor.

Najožja celica društvo je bilo sestavljeno iz upravnega dela, strokovnega in kulturno-prosvetnega dela. Vodenje društva je bilo v rokah upravnega odbora, ki je skrbel za enotno delovanje. Glavni je bil starosta, pod njim podstarosta, tajnik in blagajnik. Za strokovni del, torej za telovadbo, je bil odgovoren vaditeljski zbor, ki so ga sestavljali vaditelji z načelnikom na čelu. Društva pa so skrbeli tudi za zabavo in izobraževanje svojih članov in so imela tudi izobraževalne odseke, dramske odseke, knjižnico, ipd.

⁸ Stepišnik D. (1968) Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem. Str. 95.

⁹ Pavlin T. (2005) »Zanimanje za šport je prodrlo med Slovenci v široke sloje«.

¹⁰ Stepišnik D. (1968.) Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem. stran 103-104.

Občni zbor je skrbel za organizacijo društev. Sestajal se je na rednih sejah, ki so potekale vsak mesec in na izrednih občnih sejah. Na sejah so člani razpravljali o aktualni problematiki, o stanju društva, o njegovem delovanju, organizaciji, o izrednih ukrepih, stanju telovadbe. Sprejemali so pomembne sklepe in pravilnike.

V društvih so bili poleg rednih članov še častni člani, to so bili ljudje, ki so s svojim delom kakorkoli prispevali k uspešnemu delovanju društva.

Društva so bila odvisna od lastnih sredstev, ki so jih pridobivali s članarino, s prispevki podpornih članov, ter z organiziranjem družabnih prireditev.

2.3. Sokolske prireditve

Sokolska društva so se udeleževala in organizirala različne oblike shodov, ki so jih imenovali sokolski zleti. Namen le-teh je bil v prvi vrsti druženje sokolov in manifestiranje političnih idej. Z njimi so vzpodbujali ljudi k ustanavljanju novih Sokolskih društev oziroma vključevanje v le-te. Zlete so obogatili tudi z javnimi telovadnimi nastopi, s katerimi so hoteli javnosti prikazati uspeh celotnega dela .

Najširša oblika sokolskih zletov so bili vseslovenski sokolski zleti, ki so se jih udeležila vsa slovenska društva. Posamezne župe so organizirale župne zlete, ki so se jih udeležila društva znotraj posamezne župe.

Najožja oblika zletov pa so bili društveni zleti, ki so jih organizirala posamezna društva.

2.4. Sokolska telovadba

Na začetku je telovadno šolo vodil Štefan Mandič. Njegove vaditeljske sposobnosti so bile skromne, posledično je bila telovadba na nizki ravni, nesistematična, nedognana. Na slabo stanje telovadbe so vplivali tudi Nemci, ki so poskušali ljudi odvrčati od obiskovanja telovadne šole.

Leta 1867 je Južni Sokol izdal knjigo »Nauk o telovadbi«, ki je predstavljala za tiste čase izjemno delo. Viktor Coloretto je pripravil terminologijo v nemškem jeziku, Fran Levstik pa jo je prevedel, pri tem pa sta mu pomagala Luka Svetec in Jan Vavru. Knjiga je bila natisnjena v 500 izvodih, toda še preden je prišla iz tiskarne je bil Južni Sokol razpuščen ¹¹.

Slovenci smo s knjigo dobili prvo telovadno terminologijo. Nauk o telovadbi pa je postal osnova za nadaljnji razvoj slovenskega telovadnega jezika ¹².

Stanje telovadbe se je s prihodom telovadnega učitelja Vaclava Z. Veselya nekoliko izboljšalo. Poleg telovadne šole za člane je nastal tudi oddelek za naraščaj, žal pa se je izjalovila pobuda o nastanku ženskih oddelkov.

¹¹ Stepišnik D. (1974). Telovadba na Slovenskem. stran 38-41

¹² Prav tam.

Največ zaslug pri izboljšanju telovadbe in vpeljevanju slovenske telovadne terminologije pa nosi dr. Viktor Murnik. V Ljubljanskega Sokola je prišel leta 1982. Murnik je ustanovil vaditeljski zbor, začel izobraževati vaditelje, v telovadbo je vključil tudi ženske in naraščaj. Murnik je bil tudi načelnik SZS in urednik Slovenskega sokola.

Dr. Viktor Murnik je slovensko telovadno izrazoslovje sestavljal na osnovi češkega. Poleg tega je Murnik med slovenske sokole uvajal t.i. Tyršev telovadni sestav, ki se kaže v treh zahtevah:

1. splošnost, ki mora zajeti vse izvedljive vaje
2. razčlenjenost: vadbeno gradivo mora biti razčlenjeno po sorodnih obeležjih,
3. postopnost: vse mora biti jasno razloženo, da se sestav lahko uporablja v soglasnosti z razporedom, po katerem se poučuje.

Vse telesne vaje se lahko vršijo brez pomoči ali odpora drugih telovadcev in z njihovo pomočjo ali odporom.

V obeh primerih je treba razlikovati, ali delamo vaje brez orodja ali z orodjem.

Na tej osnovi je Tyrš vse telesne vaje razdelil v štiri velike skupine, imenovane «**stroka**»:

Prva «**stroka**»: vaje brez orodja in brez pomoči ali odpora sotelovadcev. To so: proste vaje in redovne vaje.

Druga »**stroka**»: vaje s pomočjo orodja. To so vaje z orodjem (z obroči, palicami), vaje na orodju (drog, bradlja).

Tretja »**stroka**»: skupinske vaje, izvedljive s pomočjo sotelovadcev. To so skupine brez orodja, skupine z orodjem, in skupine na orodju.

Četrta »**stroka**»: borilne vaje, s katerimi se premaguje odpor žive sile. To so borilne vaje brez orodja in borilne vaje z orodjem ¹³.

Telovadci so vadili pod nadzorom vaditeljev.

¹³ Stepišnik D. (1974.) Telovadba na Slovenskem. stran 74-80.

Pri vadbi so bile najprej na vrsti redovne vaje, pri katerih je bil v ospredju vzgojni smoter. Sledile so proste vaje, ki so bile namenjene skupnemu nastopanju in so imele prav tako kot redovne vaje pomemben vzgojni smoter.

Kasneje pa so vadili vaje na orodju in proste panoge kot so skoki, plezanje. Telovadci so bili razdeljeni v vrste glede na sposobnosti in doseženi napredek. Kakšno telovadbo so izvajali je bilo vidno na javnih nastopih in zletih, ki so jih prirejali Sokoli. Kot navaja Stepišnik so gledalci lahko med drugim videli: dvojnega psa, prosto tehcnico, Herkulesa, salto mortale, dvojnega orla, trojnega orla, stojo na glavi, vreteno na drogu, gnezdo in druge podobne vaje.¹⁴

Murnik je statične vaje preoblikoval v dinamične. Za dinamično sestavljen telovadni sistem je bilo značilno, da so se gibi prelivali iz enega v drug položaj, tekoče brez zastojev in brez kakršnekoli drže. Murnik je imenoval daljše dinamične telovadne sestave telovadni plesi. Z njimi je prinesel med Sokole pomembno novost¹⁵.

Tekmovalnost se pojavi v slovenski telovadbi že zelo zgodaj. Prvič sokolski telovadci tekmujejo med sabo že leta 1864 na zletu v Mariboru. Tako, da lahko rečemo, da je Slovenska sokolska zveza relativno pozno izdala prvi Tekmovalni red, leta 1909. Pravilnik je določal način in vsebino tekmovanj, obvezno za vsa društva, včlanjena v zvezi in je bil veljaven za vse vrste tekem: zvezne, župne in društvene.¹⁶

Zvezne tekme so se odvijale vsako tretje leto, župne tekme navadno ob župnih izletih, društvene oziroma notranje pa so se odvijale občasno in so pomenile pregled društvenega delovanja in priprave za tekme višje vrste.

Zanimivo je, predvsem za današnje čase, kjer je v ospredju le športni dosežek in dosežek posameznika in ne kolektivni duh je to, da se v tekmovalnem pravilniku že upoštevajo želje in pomembnost posameznikov in njihovih dosežkov.

Stepišnik (1974) navaja:« Tekmovalna telovadba priča o tem, da se tudi sistematična telovadba, ki goji množično telovadbo, ne more popolnoma odtrgati od športnega tekmovanja, s katerimi izražajo posamezniki svoje želje.»¹⁷

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Stepišnik D. (1974). Telovadba na Slovenskem. stran 105.

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ Prav tam.

Tekmovalni red je obsegal naslednje oblike tekmovanja:

1. **Tekme vrst:** mnogoboj obsega vaje na bradlji, drogu, konju na šir, in vzdolž brez ročajev ter na krogih, skoke v višino, daljino in s palico, plezanje, tek, dviganje bremen ali kocke ter vaje brez orodja ali z njim. V pravilniku je bilo zapisano: » Za tekme ni obvezno vse naštetu , spored se lahko skrči, vendar ni dovoljeno vnašati v spored kakšne druge vaje.

2. **Proste tekme posameznikov:** mnogoboj je po disciplinah enak prejšnjemu, le, da se ocenjuje in nagraduje uspehe posameznikov.

3. **Proste tekme posameznikov:** mnogoboj je sestavljen sledeče: skok v daljino, skok v višino, skok s palico, dviganje bremen ali kocke, skupne vaje z orodjem ali brez njega.

4. **Posebne tekme posameznikov:** teki na različne razdalje, metanje diska, kopja, kocke, skoki v daljino in višino z zaletom ali brez njega, rokoborba, plavanje, streljanje in sabljanje.

Pravilnik tudi navaja: »Na tekmah v okviru vsesokolskega zleta se lahko razpišejo tudi tekme župnih in društvenih vrst v raznih oblikah skupinskih prostih vaj. Vrste tekmujejo v višjem in nižjem oddelku, nastop na tekmi pa je dovoljen samo vrsti, ki je na izbirni (društveni) tekmi dosegla vsaj 60 odstotkov dosegljivih točk.

Vrsto sestavlja 6 telovadcev, med njimi je tudi vodnik vrste. Tekmovalci pa morajo biti včlanjeni v društvo vsaj 3 mesece pred tekmovanjem.«

Viktor Murnik je bil, kot že rečeno, velik zagovornik ženske telovadbe in je tudi sam vodil ženski telovadni odsek. Ženska telovadba za članice in gojenke se je začela naglo širiti po letu 1904, po vseh slovenskih sokolskih društvih. Sokolska telovadba ima za uveljavljanje žensk v slovenskem prostoru velike zasluge.

Velik problem, s katerim so se soočali Sokoli je bil pomanjkanje primernih prostorov za vadbo.

3. KRANJSKI SOKOL

3.1. Družbeno-politične razmere v Kranju v času ustanovitve Sokola

Zadnja tretjina 19. stoletja predstavlja čas hitrega in vsestranskega napredka na Slovenskem. To je obdobje industrializacije in hitrega tehničnega razvoja. Slovenski narod kaže viden kulturni in prosvetni napredek ter močno narodno zavest narodnih elit z oživitvijo svobodoljubnih in narodnih teženj (npr. težnja po ustanovitvi Zedinjene Slovenije). Naj omenim, da je bilo konec tega stoletja slovensko podeželje prepredeno z mrežo osnovnih šol, Slovenci so bili po pismenosti takoj za Nemci in Čehi, v gimnazije in vseučilišča je počasi že prodiral slovenski jezik, vendar je še vedno prevladovala nemščina. O Slovencih tako lahko govorimo kot o popolnoma izoblikovanem narodu oziroma naciji, ki pa jo je vseskozi preveval odpor vladajočega nemštva in strah pred germanizacijskim pritiskom, tako da so si morali vsako pridobitev za narod trdo priboriti.

Tudi v Kranju so v tem obdobju oživele svobodoljubne in narodne težnje. V sedemdesetih letih je bila Narodna stranka v Kranju dovolj enotna, da je uspela znova zmagati v boju z nemško stranjo. To pa so bili tudi časi, ko je na Slovenskem že divjal spopad znotraj slovenskih političnih sil med konservativci in liberalci. Politično življenje v Kranju so še naprej vodili veljavni meščani. Tako so že pred letom 1870 v Kranju mlajši mestni svetniki, ki so zrlí svet s sodobnih narodnopolitičnih vidikov, uvedli v občinsko upravo slovensko uradovanje. Nastopili so v obrambo pravic slovenskega jezika v vsem javnem in družbenem življenju, postavili so tudi zahteve po uvedbi slovenščine v ljudske in srednje šole. Tako se je Kranj uveljavil, poleg Ljubljane, kot edino težišče takratnega političnega življenja v deželi.¹⁸

Napredni kranjski meščani imajo tako nemalo zaslug za vzgojo mladine v narodno zavedne izobražence, podpirali so zanimanje za slovensko književnost, uvajali prve skromne poskuse literarnih krožkov. Važno vlogo pri tem je imela

¹⁸ Žontar J.(1939). Zgodovina mesta Kranja. Str. 253-260.

narodna čitalnica. Na tem mestu tudi že lahko omenimo prvo zanimanje oziroma navdušenje nad sokolstvom.

Torej je bilo javno življenje v Kranju v začetku sedemdesetih let že močno razgibano. Na političnem področju je zaznati močno rivalstvo med narodno naprednimi meščani in nemškutarji. Po porazu na občinskih volitvah, ko je oblast v državi dobila nemškoliberalna vlada, ta pa je udarila po državnih uradnikih, ki so kakorkoli pokazali svoje narodno mišljenje. Tako se je politično življenje v Kranju v tem obdobju prevesilo na stran kranjskih nemcev in nemškutarjev, kar je imelo za posledico močan upad gospodarske in kulturne moči. Na področju šolstva se ob trdem vladnem pritisku kaže močno nazadovanje narodne zavesti učiteljev. Le redki so ohranili zvestobo in si še upali delovati v čitalnici. Ponemčena je bila tudi nižja gimnazija v Kranju, leta 1878 pa celo ukinjena. Vendar pa je župan Šavnik že leta 1880/1 dosegel njeno ponovno reaktiviranje.¹⁹

Društveno življenje v čitalnici in Sokolu je bilo v teh letih zelo živahno, kar pa nemškutarjem ni bilo po volji, saj so kmalu ugotovili, da njihove prireditve nimajo dovolj pristašev oziroma obiskovalcev. Tako je nastopil vedno hujši vladni pritisk na slovenska društva, katerih delovanje je začelo počasi hirati. Mnogo meščanov je v tem obdobju prestopilo na nemškutarsko stran, vendar so že proti koncu osemdesetih let spoznali, v kakšne vode so zajadrali, zato so ponovno okrepili delovanje čitalnice, ki je spet postala težišče narodne družbe v Kranju. Žal pa so se že začele kazati strukturne spremembe kranjske družbe, saj v njeno članstvo ni bilo več mogoče pritegniti vseh slojev in je bilo članstvo pridržano višjim plastem meščanstva²⁰.

V osemdesetih letih o borbenosti za narodno stvar v Kranju ni bilo govora. Še vedno se je bohotno šopirila nemščina, celo desetletje je sklepala vodilna plast slovenskega meščanstva v Kranju kompromise z nemškutarji, saj pravih Nemcev v mestu skoraj ni bilo. Med žrtve dolgotrajnih spopadov med Slovenci in Nemci je potrebno prišteti tudi ukinitvev nižje kranjske gimnazije, kar je zahtevala nemška stran. Morda je prav zaradi tega nasilnega odloka kranjski občinski odbor postavil obnovo gimnazije kot prednostno nalogo. Izhajal je iz ugotovitve, da mesto potrebuje

¹⁹ Žontar, J. (1939). Zgodovina mesta Kranja. Str. 260.

²⁰ Žontar, J. (1939) Zgodovina mesta Kranja. Str.262.

popolno srednjo šolo iz gospodarskih in kulturnih razlogov. Leta 1894 je bil sprejet sklep o gradnji novega gimnazijskega poslopja, tri leta pozneje pa je stekel pouk .

V začetku devetdesetih so prav tako potekali boji na političnem področju med nemškutarji in Slovenci, vendar v boju za enakopravnost Slovenci niso več dosegali vidnejšega napredka.

Gimnazija je bila še vedno nemška, učni jezik je bil v nižjih razredih slovenski, v višjih nemški. Med gimnazijskimi dijaki je v tem obdobju vladal strog red in disciplina. V šolskem letu 1896/97 je bil ustanovljen literarni krožek, kjer se je prvič začelo govoriti o južnem slovanstvu. Najvažnejše društvo v tem času je bila narodna čitalnica, ki pa jo je okrajni glavar okronal kot leglo radikalnih elementov, katerih tendenca naj bi bila razbitje avstrijske države.

V tem obdobju je zaznati tudi naraščanje obrtniškega in delavskega gibanja. Nastopil je čas preporoda slovenskega sokolstva, dana je bila pobuda za obnovo Gorenjskega Sokola. Pri meščanih ni naletela na razumevanje, vendar je na občnem zboru decembra leta 1895 V. Murnik navdušil mladino za sokolske ideje.

Gospodarski položaj v Kranju se je sredi devetdesetih let začel izboljševati, narodnonapredna stranka je imela kar nekaj uspehov, na prelomu stoletja je pričel izhajati »Gorenjec«, ki je še bolj krepil narodno zavest, viden je politični uspeh napredne stranke. Narodna zavest se je ponovno začela krepiti in prihajala zlasti med kranjskimi dijaki pogosto in krepko do izrazov. Šport pa v tem času še ni bil moderen. Dijaki so imeli svoje igre pod nadzorstvom profesorjev, telovadbo so že precej močno gojili. S telovadbo pri učnih urah v šolski telovadnici so učenci telovadbo vzljubili, tako, da jih kasneje, ko so bile dane razmere ni bilo težko pridobiti za društveno telovadbo ²¹.

²¹ Žontar M. (1980.) Kulturna društva na Gorenjskem v letih 1860-1914. Katalog k razstavi. stran 59, 62, 63.

3.2.Začetki in prva leta (1864-1872)

29.junija 1864 so se člani Ljubljanskega sokola odpravili na izlet v Kranj. Ob 4.uri zjutraj so se v Šiški usedli na vozove in krenili proti cilju. V Kranj so prispeli ob 9.uri zjutraj. Tu so se udeležili čitalniškega odbora, oddali zastavo mestnemu županu, se kasneje udeležili sv. maše in prikazali Kranjčanom v dvournem nastopu svoje telovadne veščine. S svojim nastopom so tako navdušili narodno zavedne meščane, da so ti 20.avgusta, torej leto po nastanku Južnega Sokola, ustanovili sokolsko podružnico.

V začetku leta 1865 se je društvo osamosvojilo kot Sokol v Kranju. Društvo je v začetku štelo 19 članov in je pomenilo novost v takratnem družbenem življenju. Enako kot ljubljansko društvo tudi Sokol v Kranju ni usmerjal svoje dejavnosti zgolj na telovadbo, temveč je prirejal tudi kulturne in družbene prireditve.²²

22.januarja je novonastalo društvo že organiziralo ples na katerem so sodelovali tudi člani Južnega Sokola. V navdušenju nad svojimi brati so jim podarili prvo telovadno orodje.

Kranjski telovadci so telovadili v telovadnici na takratnem Kalkarjevem trgu, kjer so postavili tudi plezalni drog, ki so ga dobili od topničarjev z Gašteja. Na drog so se kmalu »obesile« krajevne oblasti, ki so bile mnenja, da je drog nevaren in ga je potrebno odstraniti. Šele na rekurz je deželna vlada dovolila uporabo droga²³.

V letu 1865, so zaradi pritiskov oblasti propadla skoraj vsa novo nastala sokolska društva. V Gorenjcu (1906) je bilo zapisano:

« Naši so prevzeli od Čehov pač samo vnanjo obliko, niso pa pomislili, da mora pod sokolsko srajco biti tudi gorko sokolsko srce, in telovadba jim je bila cirkuška parada. Drugače si ne moremo razlagati propada prvih sokolskih društev, zlasti, ker smo slično provzročeni konec zrl pri marsikaterem sodobnem društvu. Ne čudimo se torej žalobnemu poročilu iz dne 25. maja 1865, da so propadla skoro vsa društva po paromesečnem življenju. »Samo Sokol v Kranji obstaja izmed vnanjih z 19 udi.«»

²² Prav tam.

²³ Žontar, J.(1939). Zgodovina mesta Kranja. Str. 255.

Pritiski s strani krajevnih oblasti so se vršili tudi v Kranju, vendar se je društvo, kljub temu obdržalo na površju še dobri dve leti. Leta 1866 je v Kranju telovadilo 20 telovadcev. Kot zadnjo dejavnost društva v tem času beležimo udeležbo shoda v Ljubljani 14.februarja 1867 in izlet na Sv.Još nad Kranjem 11.maja istega leta . V mesecu avgustu leta 1867, pa je deželna vlada, pod nemškim pritiskom razpustila Južni Sokol in zaradi tesne povezanosti z njim je prenehal delovati tudi Sokol v Kranju.

Kmalu za tem, ko so Ljubljancani zopet prišli na idejo o ustanovitvi društva, so se podobna razmišljanja začela pojavljati tudi v Kranju.

Do ponovne oživitve društva je prišlo leta 1870 in sicer pod imenom Gorenjski sokol. Društvo se je hotelo razlikovati od drugih sokolskih društev, o čemer priča tudi podatek, da so kranjski telovadci nosili svoj sokolski kroj: nosili so modre majice namesto rdečih in nizke klobuke z rdeče-belimi čofom, namesto sokolskih čepic. Drugačen kroj uniform je rušil idejo o enotnosti sokolskega gibanja, zato je bilo kranjsko društvo močno kritizirano. Še posebej je bil kritičen podstarosta Ljubljanskega sokola Peter Graselli²⁴.

Število članov se je povečalo na 40, od tega je bilo 19 aktivnih telovadcev. Kranjski telovadci so telovadili v majhni telovadnici in utrjevali sokolsko zavest tudi z organizacijo različnih izletov v bližnje hribe. Izredno priljubljena izletniška točka je bil hrib Sv. Jošt nad Kranjem. Zadnja novica iz tega obdobja delovanja društva je z dne 14.julij 1872, ko so se člani udeležili izleta ljubljanskega sokola v Škofjo Loko²⁵.

²⁴ Gorenjec (1906/VII). Deset let sokolskega življenja (podlistek). Št.3.

²⁵ Prav tam.

4. OBDOBJE 1895-1900

Preporod

V tem obdobju so bili postavljeni temelji, na katerih se je kasneje gradilo pravo sokolsko delo. To je bilo obdobje začetkov, kar se je kazalo v sami organizaciji društva. Vsi so se učili in stanje se je iz leta v leto izboljševalo. Društvo je imelo še vedno zgled v Ljubljanskem sokolu. Sledili so ideji, da bi s telesno vzgojo najširših krogov vzgojili narod, ki bo zmožen upreti se vsakemu pritisku in ljudi, ki bodo imeli zaupanje vase. Društvo je imelo dve poglavitni nalogi: gojiti telovadbo in pospeševati narodno prebujanje. Velik pomen za to obdobje imajo predvsem izleti, ki so jih organizirali Sokoli in so se jih udeleževali številni Kranjčani tako člani, kot nečlani društva.

Ustanovni občni zbor

V začetku preporodne dobe v Ljubljanskem sokolu je v Kranju zopet oživela misel ustanoviti sokolsko društvo. Misel pa v začetku ni naletela na veliko simpatij, češ da je že preveč društev. Vendar se najbolj prizadevni posamezniki na to niso ozirali in so vse svoje moči usmerili v ponovno ožvitev društva. Najbolj zaslužni za preporod društva v Kranju so bili: Avgust Drukar, Ferko Sajovic, Franc Omersa ml.

Dne 21. decembra 1895, ob 3.uri popoldne, je bil v gostilni Mayr ustanovni občni zbor Gorenjskega sokola.²⁶

Franc Omersa ml. je nagovoril vse zbrane in dejal, da je 48 kranjskih fantov in 6 zunanjih članov, torej 54 ljudi naznanilo pristop k društvu. Deželni poslanec dr. Viktor Globočnik, ki mu lahko pripišemo največje zasluge za obnovitev društva je poudaril pomen sokolstva kot slovanskega gibanja, dejal je, da morajo biti sokolska društva viden znak narodne odločnosti.

Na ustavnem občnem zboru je zbrane nagovoril tudi podstarosta Ljubljanskega sokola dr.Kušar in usmeril svoje besede v pomembnost in potrebnost sokolstva in da naj postane telovadba glavna in osnovna dejavnost²⁷.

²⁶ Gorenjec (1906/VII). Deset let sokolskega življenja (podlistek). Št.3.

²⁷ Slovenski sokol (1904) št 2, stran 6-7.

V časopisu Gorenjec (podlistek: Deset let sokolskega življenja) je pod naslovom »Gorenjskemu sokolu v zibel« Viktor Murnik pozdravil nastanek:

» Dolgo smo čakali na te, Gorenjski sokol! Izgubili smo že upanje v te, da kdaj zagledaš beli dan! Tem večje veselje je napolnilo naše srce, ko smo izvedeli radostno novico, da se divna Gorenjska vendarle zbudila iz večletnega spanja.- Zdaj pa na noge! .

Na ustavnem občnem zboru je bil za starosto izvoljen Vinko Majdič. Na zboru pa se je odločalo tudi o organizaciji društva, sprejeta so bila društvena pravila, določena je bila članarina in vstopnina članov, dogovorili so se o kroju in nabavi orodja.

Leto 1896

1.maja 1896 je bil prvi redni občni zbor. Izvoljen je bil naslednji odbor Starosta Vinko Majdič, podstarosta Fran Omersa ml, tajnik Janko Rozman, blagajnik dr. Franc Prevc, načelniki Alojzij Puhar, Avgust Drukar, Rudolf Kokalj, Ciril Pirc, Ivan Jagodic²⁸.

Odborniki so imeli svoje seje v prostorih kranjske čitalnice.

Ker je nekaj odbornikov kmalu odstopilo je bil 9. julija sklican izredni občni zbor, kjer so se na njihovo mesto volili novi člani.

9. avgusta so Ljubljanski sokoli priredili Kranjčanom ustavno slovesnost, katere so se udeležili tudi postojnski, tržaški in goriški Sokoli. Naši so nastopili v prostih vajah.²⁹

Odbor je zasedal v 14 sejah na katerih je sprejemal pomembne sklepe, med drugim 5.maja, da je treba pri sprejemanju novih članov paziti na poštenost; dne 16. oktobra na deseti seji pa, da naj se vsak teden eden izmed članov udeleži telovadbe v Ljubljanskem sokolu, da si nabere novih znanj in te prenese na svoje člane. Telovadba je bila še vedno na nizki ravni, ker ni bilo ustrezne vaditeljske moči. Člane je vodil četovodja (po nekaterih virih so v začetnih letih Sokola- ko še ni bil oblikovan vaditeljski zbor- tako imenovali vaditelje oziroma tiste, ki so pomagali pri telovadbi. V

²⁸ Gorenjec, (1906/VII) Deset let sokolskega življenja (Podlistek). Št. 5

²⁹ Slovenski Sokol (1904) št.2, stran 6-7.

večini virov je uporabljen izraz predtekmovalec oz. predsokol), telovadilo se je trikrat na teden ob torkih, četrtek in sobotah zvečer. Obisk telovadbe je bil slab. Redno je telovadilo le 10-12 telovadcev.

Društvo je povečalo svoj obseg telovadnega orodja, kupili so bradljo in drog.

Člani so ustanovili tudi svoj tamburaški zbor, ki je obogatil kulturno delovanje društva. Zbor je člane kasneje spremljal na javnih nastopih, imel pa je tudi samostojne nastope in bil zelo uspešen³⁰.

Člani so začeli prirejati in se udeleževati raznih izletov.

15. maja so organizirali 11 km dolg izlet v Podbrezje. Udeležba je bila malo številčna, ker sokolski izleti še niso bili dovolj propagirani.

Da bi društvo navezalo večje stike z ljudstvom je priredil 4.julija kres na gaštejki gmajni, katerega se je udeležilo veliko ljudi. Bilo je zelo veselo. Namen dogodka je bil privabiti in pridobiti nove pristaše društva.

19. julija so se člani udeležili izleta Narodne čitalnice v Kozlov gozd.

Leto 1897

Telovadci so se zelo neredno udeleževali telovadbe, obisk je bil nekoliko številčnejši pred javnimi nastopi. Člani, ki so vodili telovadbo niso imeli prave avtoritete in so zelo težko vzpostavili disciplino pri vadbi. Kot predtelovadca sta nastopala brata Ferko in Janko Sajovic.

Društvo je kupilo novo orodje: veliko ročko, odzivno desko, 25 palic in konja. Še vedno jim je največ težav povzročalo dejstvo, da niso imeli ustreznih prostorov in strokovno podkovanega kadra. Telovadnica, ki so jo uporabljali ni ustrezala društvenim potrebam. Vodstvo se je tako dogovarjalo z Viktorjem Omerso za najem ustrežnejših prostorov. Dogovarjanje je bilo neuspešno.

V tem letu je bil organiziran prvi javni nastop. Telovadci so na telovadišču po gaštejским klancem nastopili v prostih vajah in v vajah na orodju, na bradlji in drogu. Kljub nekaterim začetniškim napakam je bil nastop uspešen in društvo si je priborilo simpatije javnosti.

³⁰ Gorenjec (1906/VII). Deset let sokolskega življenja (Podlistek). Št.5.

4. julija so se v kroju udeležili izleta z Ljubljanskim sokolom v Škofjo Loko. Tam so nastopili v prostih vajah, vajah na drogu in bradlji. Udeležili so se tudi zastavne slovesnosti Celjskega sokola, ki je potekala 8. avgusta. Zelo številčen je bil izlet v Radovljico 29. avgusta.

18. septembra je bila v Kranju slovesnost ob odprtju gimnazije, katere so se udeležili tudi člani Sokola. Tu so se prvič začeli spogledovali s šolskimi oblastmi, da bi jim omogočili telovadbo v prostorih šole. Ob koncu leta, meseca decembra, so se udeležili javne telovadbe ljubljanskega Sokola v Ljubljani. Nastopili so v prostih vajah in vajah na orodju ³¹.

Odbor je zasedal v 10 sejah, na katerih so člani sprejeli nekaj pomembnih sklepov:

- poslovni red za telovadnice,
- udeležba enega člana na vajah pri Ljubljanskem sokolu,
- pri telovadbi mora biti vedno navzoč eden od odbornikov,
- primerno obnašanje »nagajivih« tamburašev,
- ukor trem upornim telovadcem ³².

Sklepi kažejo na to, da so na vsak način skušali izboljšati stanje telovadbe. Začeli so pri redu in disciplini. Zglede so iskali pri svojih bratih v Ljubljani.

Leto 1898

Odbor je zasedal na 16 sejah. Sokole je zapustil četovodja Alojzij Puhar, posledično se je stanje telovadbe še poslabšalo. Že tako slaba disciplina pri vadbi je postala še slabša.

Dokupili so novo orodje: dve blazini, ročke s 30 kg privijalnih ploščic po 2.5 kg do 70 kg, 2 ročki po 10 kg. ³³

³¹ Gorenjec (1906/VII). Deset let sokolskega življenja (Podlistek). Št.6.

³² Slovenski Sokol (1904). Št2.

³³ Prav tam.

Kot poročajo viri je leto preteklo brez napredka v organiziranosti. Telovadba je bila še vedno na nizki ravni, zanimanja zanjo ni bilo. Starosta Vinko Majdič je pozival člane k bolj zavzetemu in resnemu delu.

Leta 1898 so se člani udeležili pešizleta v Šenčur. Prehodili so 10 km in nato izvedli še javni nastop. Nastopili so v prostih vajah, vajah na orodju in bradlji. Z nastopom so navdušili občinstvo.³⁴

14. in 15. avgusta so se udeležili slovesnosti Idrijskega Sokola.³⁵

Leto 1899

Vodenje društva je prevzel starosta Ciril Pirc (kasneje tudi kranjski župan. Dne 14. januarja je bil izvoljen na zboru sledeči odbor: podstarosta Ivan Bakovc, tajnik Janko Sajovic, blagajnik Ivan Jagodic, četovodja Janko Polak, Janko Engelman, Ivan Killer, Jakob Majdič, Ivan Valenčič.

Za to leto je značilen majhen napredek v telovadbi. Člani so pričeli telovaditi bolj redno. Četovodja Janka Polak, ki je zamenjal Alojzija Puharja, jih je usmerjal in nadzoroval.³⁶

Vodstvo je bilo še zmeraj nezadovoljno z neustreznimi prostorskimi razmerami in stanjem telovadbe. V letu 1899 so se dogovarjali s podpornim članom, P. Mayrom, za pomoč pri iskanju telovadnice.

11. maja 1899 so odšli peš na Sv. Jošt nad Kranjem, ki je bil za Sokole izjemno priljubljena izletniška točka. Pešizlet je bil organiziran na dan Gospodovega vnebohoda, zato se ga je udeležilo mnogo Kranjčanov. Na Jošta so odšli zgodaj zjutraj, ko so prišli na vrh so se udeležili sv. maše, nato pa priredili bučno zabavo.³⁷

Sredi leta (16.julija) so člani organizirali izlet v Podbrezje, ki se ga je udeležilo zelo veliko ljudi. 10. septembra so se odpravili na izlet na Kokrico.

³⁴ Prav tam

³⁵ Gorenjec, (1905/VI).

³⁶ Prav tam.

³⁷ Gorenjec, (1906/VII). Deset let sokolskega življenja (Podlistek).

S prostimi vajami, vajami na drogu in bradlji so Kranjski sokoli navdušili na javni telovadbi, ki se je odvijala 23. julija, po blagoslovljenju zastave slovenskega bralnega društva.³⁸

Leto 1900

Razvitje društvenega prapora

8.julija 1900 je v Kranju zaplapolal društveni prapor. Ta dogodek je spremljala velika slovesnost, ki je prerasla v takratno največjo narodnostno manifestacijo. Javne telovadbe ob razvitju prapora kranjskega Sokola in slovesnosti, ki je sledila so se udeležila številna sokolska društva: Sokol iz Ljubljane, Trsta, Celja, Zagorja, Gorice, Novega mesta, Zagreba. Kot slavnostni govornik je nastopil starosta tržaškega Sokola dr. Ribar. V svojem govoru je poudaril pomen sokolske ideje za narodno prebujanje in kot sredstvo boja proti raznarodovanju. Člani društva, prežeti s sokolsko idejo so bili ob dogodku vznemirjeni.

Tega leta se je zgodil napredek pri iskanju ustrežnejših telovadnih prostorov. Društvo je dobilo v najem novo telovadnico, in sicer 210 m² veliko telovadnico v hiši, katere lastnik je bil Viktor Omersa.³⁹ Hiša je stala poleg Gimnazije. V nove prostore so iz Prevčeve hiše preselili vso telovadno orodje. Pogoji za delo so bili tako mnogo boljši, kar je privabilo Kranjčane, ki so bolj množično začeli prihajati k telovadbi.

Zaloga telovadnega orodja se je povečala in sicer so kupili naslednje novo orodje: odskočno desko, 15 parov ročk po 2.5 kg in vrv.

Člani so priredili in se udeležili pešizleta na Sv. Jošta 17. marca, 30. septembra pa so se udeležili otvoritve gasilskega doma v Vogljah, kjer so tudi izvedli javni nastop in sicer z vajami na bradlji in drogu.⁴⁰

³⁸ Gorenjec, (1906/VII). Deset let sokolskega življenja. (Podlistek).

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Prav tam.

4.1. Telovadba

Telovadba, ki je bila temelj sokolskega dela, pri Kranjskem sokolu sprva ni žela posebnih uspehov. ⁴¹Njena neorganiziranost, nesistematičnost je temeljila na neizkušeni odbornikov, članov in učiteljev, ki za opravljanje dela niso bili strokovno podkovani. Predvsem je bil poudarek na druženju. Telovadilo se je pač takrat, ko se je nekaj posameznikov naključno zbralo. O načrtu vadbe, o razdelitvi vadbenega časa, o razdelitvi vaj, v začetnem obdobju še ne moremo govoriti.

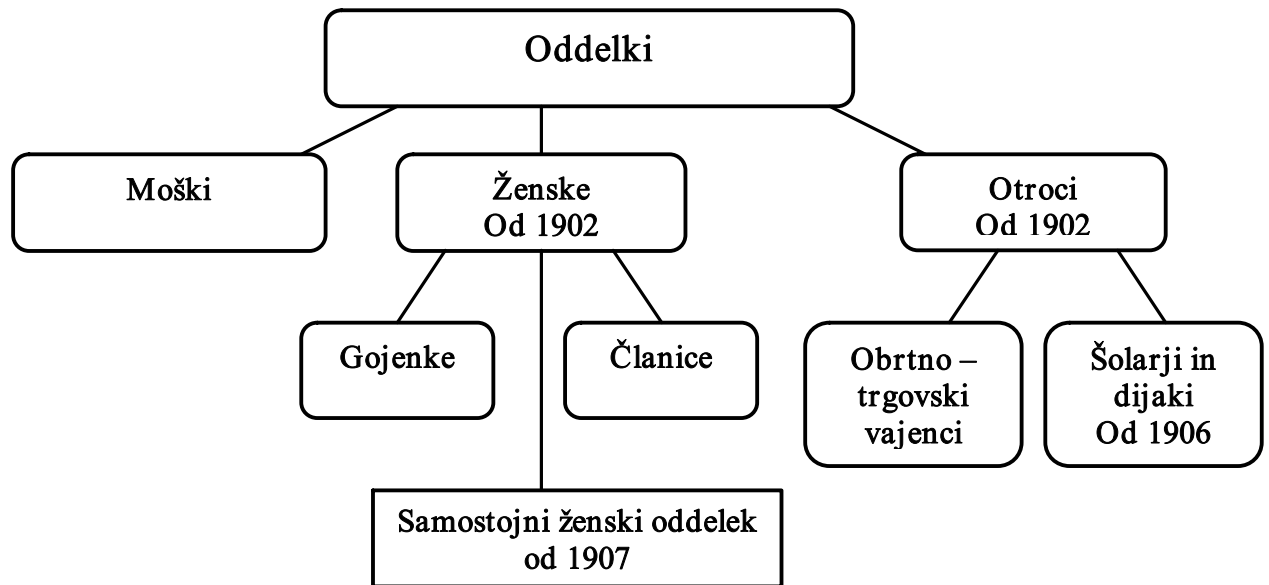
Občni zbor, si je ves čas prizadeval za izboljšanje stanja telovadbe. Pomembna prelomnica se je zgodila, ko je bil ustanovljen vaditeljski zbor, ki naj bi vodil in usmerjal telovadbo. S tem je bil oblikovan temelj prave društvene telovadbe. Člani so začeli vaditi sistematično, pod vodstvom vaditeljev, ki so bili ustrezno strokovno usposobljeni. Čas telovadbe je bil organiziran, člani so vadili po vnaprej določenem urniku, določen dan, določeno uro. To se ni zgodilo čez noč, ampak se je stanje izboljševalo postopno. Posledica sistematično vodene vadbe je bilo tudi vedno večje število telovadcev.

Načelnik kot vodja vaditeljskega zbora je bil odgovoren za pouk in telovadbo v društvu, za vodenje izletov in društvenih javnih nastopov. Vaditelji so bili člani zbora, ki so opravili vaditeljski izpit in jih je za vaditelje imenoval zbor. Odgovorni so bili tudi za vodenje vrst pri javnih nastopih, vaditeljski pomočniki so bili člani zbora, ki so opravili vaditeljski izpit in so bili v pomoč vaditeljem pri vadbi. V vaditeljskem zboru so bili še zapisnikar, blagajnik, orodjar, ki je skrbel za telovadno orodje in gospodar, ki je skrbel za ostalo imetje. Vaditeljski zbor je vsako leto prirejal vaditeljska predavanja, katerih so se udeležili vsi člani in pripravniki.

Poleti so telovadili na letnem telovadišču na gaštejki gmajni (danes stoji na tem mestu podjetje Iskra), pozimi pa v priložnostnih telovadnicah. Telovadnice so bile majhne, sprva neogrevane, ob večerih so jim svetlobo dajale karbidovke.

Sprva so telovadili samo moški, kasneje so se jim pridružile tudi ženske in otroci, čeprav so se te simpatije pojavljale že od nastanka društva, pa politične razmere za to še niso bile ugodne.

⁴¹ Žontar M. (1980) Kulturna društva na Gorenjskem v letih 1860-1914. Katalog k razstavi.

Ko je bil ustanovljen vaditeljski zbor je bil oblikovan tudi sistem telovadbe. Telovadno delo so vodili društveni načelnik in vaditelji, katerim so pomagali pripravniki. Ženske in naraščajnice so sprva vodili vaditelji, kasneje pa so to vlogo prevzele same (društvena načelnica in vaditeljice). Telovadci so morali za telovadne ure plačevati članarino.

Telovadne ure so se odvijale po naslednjem urniku:

V prvem delu so vsi telovadci vadili skupaj in sicer:

1. redovne vaje
2. proste vaje: telovadne sestave, ki so bile namenjene skupnemu nastopanju in manifestacijskim nastopom.

V drugem delu redne vadbe pa je bila vadba sledeča:

- vaje na orodju: drog, bradlja, krogi, konj,... Telovadci si orodij niso izbirali sami, temveč so vadili po točno določenem načrtu, ki ga je oblikoval vaditelj.
- vadba prostih panog: Telovadci so utrjevali svoje znanje in vadili tek, skoke v daljino in višino, plezanje,... Le-te so vadili na letnem telovadišču.

V drugem delu se je vadba izvajala po posameznih oddelkih.

Da bi širši javnosti pokazali sadove trdega dela so Sokoli organizirali javne nastope. Ti so bili največkrat prikazani na Glavnem trgu v središču Kranja. Tako so si lahko nastop prišli ogledati prebivalci Kranja in drugih krajev. Nastopili so vsi oddelki, ki so pokazali vsak zase proste vaje, ter tudi vaje na orodju ali z orodji (palice, kiji).

Da bi poglobili in utrdili in si pridobili novega znanja, ki bi omogočal bolj kakovostno delo so se vaditelji udeleževali tudi vaditeljskih tečajev, s katerimi je začel dr. Viktor Murnik. Vaditeljski tečaj je bil sestavljen iz dveh delov, iz teorije in praktičnega dela.

V prvem delu so tečajniki poslušali predavanja o:

1. sokolski ideji,
2. sokolski sistematiki in metodiki,
3. o vadbi in sestavi vaj drugih narodov in njihovem zgodovinskem razvoju,
4. zgodovini telovadbe,
5. orodjeslovju (risanju načrtov),
6. telovadnicah (proučevanju načrtov),

Drugi, praktični del, pa je bil sestavljen iz vaj: težje sestave prostih vaj, redovne vaje v členu, četi praporu in zboru ter posebne rajalne vaje.: vaje z ročkami, bremeni, palicami, zastavicami, kiji, kopjem, diskom ali kroglo; vaje na orodjih: vaje v prostih skokih, v skokih z naskokom, v skokih ob palici,...Tečaj je bil namenjen tako vadbi članov, žensk in naraščajnikov.

Predmeti, ki so jih poslušali udeleženci tečajev so bili naslednji:

1. anatomija,
2. prva pomoč,
3. psihologija,
4. etika,
5. estetika,
6. pedagogika.

Na vaditeljskih tečajih so si udeleženci pridobili širok spekter tako teoretičnega kot praktičnega znanja.

Osrednji problem, s katerimi so se srečevali kranjski Sokoli, pa so bili ustrezni prostori, kjer bi lahko primerno vadili. Ves čas so si prizadevali najti ustrezen prostor za vadbo. Takoj ob ustanovitvi so si pomagali z zasilno telovadnico v Prevčevi hiši na Glavnem trgu, ki pa ni ustrezala potrebam. Nadaljnja prizadevanja so usmerila društvo k zavzetemu iskanju lastne telovadnice. Želja pa se jim do prve svetovne vojne ni uresničila.

Prva orodja na katerih so telovadili, so jim poklonili člani Ljubljanskega sokola, kasneje so jim telovadna orodja podarili podporni člani, največ pa so jih kupili sami z lastnimi sredstvi, ki so jih dobili s članarino in s prirejanjem raznih družabnih prireditev. Nakup dragega telovadnega orodja je predstavljal veliko finančno breme za društvo, vendar je bilo telovadno orodje osnova za kvalitetno telovadbo. Postopno so kupovali glavna orodja (drog, bradlja, krogi, konj) in stranska orodja (kiji, palice, obroči in pod.). Kranjsko društvo je bilo med društvi, ki se je lahko pohvalilo z večjo zalogo orodja.

Poleg redne telovadbe, pa so člani organizirali tudi izlete v bližnjo in daljno okolico, imenovane »pešizleti«. Ti izleti so bili med ljudmi zelo priljubljeni. Organizirani so bili tudi zaradi širjenja sokolske ideje. Večino »pešizletov« je bilo organiziranih v spomladanskem času, delno tudi v poletnem in jesenskem, medtem, ko v zimskem času ni bilo izletništva. Prirejali so jih ob sobotah, nedeljah in praznikih.

Na izlete so hodili člani sami, večkrat pa so povabili tudi druga društva oziroma prebivalce Kranja in okolice. Zanimivo je bilo to, da izletov niso izvajali samo podnevi, temveč so jih prirejali tudi ponoči, to so bili t.i » nočni izleti«, hoja pod milim nebom posutim s tisočerimi zvezdami je imela svoj čar.

Pomembna oblika sokolske dejavnosti so bile večje telovadne manifestacije imenovani skupni društveni zleti.

Člani kranjskega Sokola pa so se udeleževali tudi zveznih »zletov«, na katerih so nastopala društva iz vse Sokolske zveze.

Člani so v ta namen oblikovali poseben zletni sklad. Prostovoljni prispevki, ki so se zbirali na javnih nastopih, so šli v ta sklad, od koder se je potem črpal denar za razne » zlete«, ki so se jih udeleževali člani.

4.2. Druge dejavnosti društva

Poleg prostih, redovnih in orodnih vaj so Sokoli zaslužni tudi za razvoj drugih športnih panog v Kranju, sicer v času do prve svetovne vojne še ni prišlo do večjega udejstvovanja v raznih športnih panogah, je pa bilo predvsem z rekreativnega vidike že močno razvito kegljanja, kasneje se kažejo že zametki tenisa in drsanja. Najbolj priljubljen šport do prve svetovne vojne je bilo kegljanje, ki se je odvijalo na vrtovih mestnih gostiln v poletnih mesecih. Organizirana so bila tudi tekmovanja. Takšno tekmovanje je trajalo približno mesec dni. Sestali so se ob določenih dnevih ob določeni uri, pričetek je bil navadno ob 8. uri zvečer. Najboljši tekmovalci so bili nagrajeni z bogatimi nagradami. Tekmovanje v kegljanju se je obvezno zaključilo z javno telovadbo. Najbolj priljubljeno je bilo kegljišče na vrtu gostilne g. P. Mayrja ⁴².

Po zaslugi Sokolov pa smo v Kranju dobili tudi prvo teniško igrišče in prvo drsališče na prostem.

Delovanje društva je bilo usmerjeno tudi k organizaciji spominskih večerov, udeleževanja političnih slovesnosti, obletnic in podobnih prireditev.

Poleg tega so organizirali tudi številne druge prireditve, katerih osnovni namen je bil družabnost in zabava. Tako so prirejali plesne tečaje, plesne venčke, »žurfikse«, miklavževanja, božičnice, predpustna, pustna rajanja, silvestrovanja.

Namen teh prireditev je bil zbiranje denarja, ki so ga Sokoli uporabili za urejanje prostorov, nabavo telovadnega orodja in podobno ⁴³.

Naj bolj pogosta oblika razvedrila so bile veselice, ki jih je društvo prirejalo ob različnih praznikih ali pa kar tako. Veselice so poimenovali tudi drugače: zabavni večer, martinovanje, vrtna veselica, kresna veselica, lovska ali gozdna veselica. Zelo podobna prireditev kot veselice je bila »žurfiks«, le, da je bila ta širše zasnovana.

»Žurfikse« so Sokoli organizirali nekajkrat letno in na prireditve so bili povabljeni le njihovi člani, ki so lahko s seboj pripeljali goste. Zabave so se odvijale največkrat ob sobotah zvečer največkrat v gostilni Mayr.

»Žurfiks« se je vedno začel s predavanjem, ki mu je sledila glasbena točka v izvedbi različnih zborov ali godbenikov ⁴⁴.

⁴² Jerala I. (1990) Prosti čas Gorenjcev 1900-1920. Diplomsko delo.

⁴³ Jerala I. (1990) Prosti čas Gorenjcev 1900-1920. Diplomsko delo.

Kranjski sokoli so organizirali tudi plesne tečaje. Prvi plesni tečaj so organizirali v zimskem času 1908/1909, vodil pa ga je plesni učitelj Fran Crobath ml. Plesnih korakov so se nadebudneži učili vsak torek in soboto v večernih urah v sokolski telovadnici. Od leta 1910 dalje pa so prirejali plesne venčke, ki so se odvijali vsakih štirinajst dni, na njih pa so se člani učili figuralnega plesa. Plesne vaje so prirejali vse do leta 1914. Veliko pa so Kranjčani preplesali tudi na veselicah.

Društvo je prirejalo tudi miklavževanja za otroke, na katere so povabili le otroke svojih članov. Da pa odrasli niso bili prikrajšani so organizirali tudi Miklavžev večer za » odrasle otroke«, ki se je odvijal dan po prazniku sv. Miklavža.

Ob Božiču so prirejali božičnice, ki so imele prav tako kot miklavževanje osnovni namen obdarovanje otrok in odraslih.

Veseli december pa se je zaključil z veselico na Silvestrovo. Silvestrovanja na zadnji dan starega leta so bila podobna drugim zabavnim večerom in veselicam. Osnova je bil ples dopolnjen z gledališko predstavo, šaljivimi igrami, petjem, novoletno loterijo. Ob polnoči je sledila polnočna zdravljica in novoletni nagovor.

Najbolj odmevne pa so bile sokolske maškarade. Sokoli so vsako leto izbrali določeno temo, ki je bila rdeča nit prireditve in na katero so se temeljito pripravili. Velika atrakcija teh veselic je bila zanimivo okrašena dvorana, kjer je scena čimbolj ustrezala naslovu maškarade. Društvo je že veliko prej propagiralo prireditev, da so se ljudje lahko pravočasno pripravili na rajanje in si sešili primerne kostume. Vse maškarade so bile zelo dobro obiskane ⁴⁵.

⁴⁴ Prav tam.

⁴⁵ Jerala I. (1995). Prosti čas Gorenjcev. Kranjski zbornik. Str.203.

5. OBDOBJE 1901-1906

Značilno za to obdobje je velik napredek v organizaciji telovadbe. Število članov se je povečevalo, raslo je tudi število aktivnih telovadcev. Poleg tega se je širilo in izboljševalo tudi področje drugih prireditev in dejavnosti, ki jih je organiziralo društvo. To je bilo obdobje vztrajnega in pravega sokolskega dela.

V tem obdobju je Sokol v Kranju deloval narodno buditeljsko in zavedno. Sokol v Kranju je bil od svoje tretje ustanovitve osem let edino društvo na Gorenjskem, v tem obdobju pa so začela nastajati tudi druga društva (Tržič, Jesenice, Škofja Loka,...). Dokler društva niso dobili svojih vaditeljev so bila vezana na pomoč od drugod. Tako so Kranjčani hodili vadit telovadce v druge gorenjske kraje.

Temelj Sokolskemu društvu v Tržiču je ustvaril Sokol iz Kranja. Ta je leta 1902 sodeloval s telovadnim nastopom ob vsakoletni prireditvi tržiških narodnih društev v korist podružnice sv. Cirila in Metoda.⁴⁶ Izvolili so pripravljalni odbor ter določili zastopnika, ki se je enkrat na teden izpolnjeval pri vajah Sokola v Kranju. Tržičani so sprva mislili ustanoviti odsek Kranjskega sokola, vendar so se kasneje odločili za samostojno sokolsko društvo.

Leto 1901

Leto 1901 je bilo pomembno leto za Gorenjskega sokola. 12.avgusta se je namreč ustanovil vaditeljski zbor. To pa je pomenil tudi novo dobo telovadbe, ki je postala strokovno vodena in s tem usmerjena in sistematična. Vaditeljski zbor je postal osnova, jedro vsega društvenega delovanja⁴⁷.

Prvi načelnik vaditeljskega zbora je postal Konrad Geiger, za podnačelnika pa je bil izvoljen Rupert Celestina. Telovadce so vadili naslednji vaditelji: Franc Ažman, Janko Rozman, Janko Šavnik, ter brata Evgen in Janko Sajovic. Telovadba je bila pod nadzorom vaditeljev načrtno organizirana. Telovadci so telovadili po določenem

⁴⁶ Žontar, M. (1980). Sokolska društva na Gorenjskem do prve svetovne vojne. Telesna vzgoja. Str.20.

⁴⁷ Stepišnik D. (1968). Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem.

urniku. Vsak oddelek na določen dan, dvakrat ali trikrat tedensko, določeno uro. Zanimanje za telovadbo je raslo, novi člani so prihajali telovadit v društveno telovadnico.

Istega leta so ustanovili tudi društveno knjižnico, ki je imela pomembno vlogo pri izobraževanju članov društva. Pred vojno je imela knjižnica 1063 knjig.

Tega leta je bilo izdano tudi prvo statistično poročilo društva. Podatki so bili naslednji: v 42.urah je telovadilo 443 mlajših članov, povprečno 10 na uro. 399 obrtno-trgovskega naraščaja je telovadilo v 33 urah, povprečno 11 na uro. 28 članov pa v 8 urah, povprečno 3.5 na uro.⁴⁸

Društvo je štelo 102 članov in 20 zunanjih članov⁴⁹.

V juliju so organizirali izlet v Žabnico. Udeležilo se ga je veliko število ljudi iz Kranja in tudi drugih krajev (Škofja Loke, Ljubljane,...), vseh slojev in poklicev. Gorenjski sokol je pod vodstvom Konrada Geigerja uprizoril proste vaje in vaje na konju, bradlji in drogu. Po telovadbi se je razvila zabava, za ples pa je poskrbela godba Kranjskega gasilskega društva. Tudi pijače in jedače ni manjkalo. Občinstvo je s svojim nastopom navdušil tudi moški pevski zbor kranjske čitalnice⁵⁰

Leto 1902

Ker so se tudi Kranjčanke začele zanimati za telovadbo, je vaditeljski zbor sklenil vpeljati žensko telovadbo z mesecem julijem. Vabilo k telovadbi pravi:

» Boljše pojasnilo kaj in kako vpliva telo in njega razvoj, vrši se v nedeljo 6.julija ob pol 11.uri dopoldne v telovadnici Gorenjskega Sokola javno predavanje, katerega predmet bo »telovadba in žena«. Vse one p.i. dame, katere se zanimajo za stvar, vabijo se najljubneje k temu predavanju. Redna telovadba, ki bode vsak torek in petek ob 6.uri zvečer, prične se v torek dne 8.julij.«⁵¹.

⁴⁸ Gorenjec, (1902/ III), št.2.

⁴⁹ Gorenjec, (1902/III) št.4.

⁵⁰ Povzeto po: Jerala I. (1990) Prosti čas Gorenjcev 1900-1920. Diplomsko delo.

⁵¹ Prav tam.

Ženske so se delile na dva oddelka: članice in gojenke:deklice od 6.-14.leta.

Istega leta so začeli obiskovati telovadbo tudi naraščajniki, vendar brez šolarjev in dijakov, kajti njim je bila takšna telovadba prepovedana s strani deželne vlade. Vključevanje naraščajnikov v društvo je imelo poseben pomen in sicer s primerno telesno in moralno-politično vzgojo razviti zavedne društvene člane⁵².

Vodstvo društva se je močno zavedalo pomembnosti pridobivanja mladih članov. Zavedali so se, da se mora sokolska ideja začeti graditi na mladih. Mladi sokoli, ki redno vadijo in se hitro učijo so osnova za delovanje in širitev društva.

Prvi vaditelj žensk je postal Janko Sajovic, naraščajnike pa je vodil pripravnik Franc Ažman.

Septembra 1902 so bile v časopisu Gorenjec objavljene telovadne ure po sledečem urniku:

- torek, četrtek in sobota od pol 5.uri do 6.ure popoldne telovadba naraščajnikov.
- sreda in petek od pol 6. ure do 7.ure popoldne ženska telovadba
- torek, četrtek in sobota od 6. do 7. ure popoldne telovadba starejših članov
- sreda od 9. do 10. ure zvečer telovadba vaditeljskega zbora.⁵³

V občni zbor so bili izvoljeni: starosta Ciril Pirc, podstarosta Vinko Majdič, tajnik Janko Sajovic, blagajnik Ivan Jagodic, Janko Polak, Konrad Geiger, Jakob Killer, Ivan Valenčič, Jakob Rant⁵⁴.

Pomemben sklep, ki ga je sprejel odbor je bil, da člani, ki se ne udeležujejo redovnih in koračnih vaj, ne smejo nastopati v kroju.

V tem letu so bili iz društva izključeni načelnik in dva vaditelja, ker niso vestno opravljali svojih dolžnosti.

Kljub temu, da so ženske šele začele s telovadnimi vajami se je ženska telovadba lepo razvijala. Vadile so redno in zavzeto, člani pa so bili pri vadbi zelo neredni.

V letu se je kupilo veliko novega orodja: lestev, odskočna deska, stojala za skok v višino, 10 parov ženskih kijev, 2 žogi ter nihalni drog⁵⁵.

⁵² Stepišnik D. (1974) Telovadba na Slovenskem.

⁵³ Gorenjec, (1902/III), št.38.

⁵⁴ ZAL, KRA- 2, a.e. 1302, Zapisnik rednega občnega zbora.

⁵⁵ Prav tam.

V društvu je bilo konec leta 89 rednih članov, 20 zunanjih članov, 24 članic in 31 naraščajnikov.

Dejavnosti:

Društvo je priredilo in se udeležilo izleta na Sv. Jošta 8. maja
30. julija se je udeležilo razvitja prapora idrijskega sokola ⁵⁶.

Leto 1903

V začetku leta je vaditeljski zbor za vaditelje organiziral več predavanj o telovadbi in o starogrški gimnastiki. Problem s katerim so se srečevali je bilo pomanjkanje vaditeljev, zato so hoteli s tečajji privabiti več članov, ki bi si želeli postati vaditelji.

Mesto podnačelnika je prevzel Miroslav Ambrožič. Delovanje društva je bilo zadovoljivo. Stanje telovadbe se je močno izboljšalo. Člani so začeli k telovadbi hoditi bolj redno. Posebej zavzete za delo so bile ženske in naraščajniki ⁵⁷. Odborniki so si prizadevali, da bi bilo šolarjem in dijakom dovoljeno obiskovanje sokolskih telovadnic

Vaditeljski zbor so sestavljali: načelnik Evgen Sajovic, podnačelnik Miroslav Ambrožič, vaditelj Janko Sajovic, pripravniki Fran Ažman, Franc Benedik, Jože Vidmar. Odbor je imel skupno 12 sej, vsak mesec eno redno sejo ⁵⁸.

Pomemben sklep odbora, s katerim so skušali izboljšati disciplino pri telovadbi je bil, da se tistega, ki ne spoštuje ukazov načelnika ali vaditelja takoj izključi.

Na osnovi tega sklepa je bil v tem letu, zaradi neprimerne obnašanja izključen en član vaditeljskega zbora.

Da bi omogočili potovanja na razne zlete so ustanovili »zletni fond«, sredstva zbrana v njem pa naj bi šla za različne zlete, ki so se jih udeleževali sami. Sklenili so pobirati prispevke podpornih članov in telovadcev.

⁵⁶ Gorenjec, (1904/VI), št.2.

⁵⁷ ZAL, KRA – 2 a.e. 1333, Zapisnik rednega občnega zbora.

⁵⁸ Slovenski sokol (1904) št.2..

Člani so telovadili trikrat tedensko (v ponedeljek, sredo in petek):

1. oddelek: od 18-19 ure

2. oddelek: od 21-22 ure

V letu 1903 je bilo v društvo vključenih 145 rednih članov, 8 zunanjih članov in 20 članic⁵⁹.

Iz statistike obiska telovadbe je v celem letu telovadilo 3294 telovadcev 138 urah, povprečni letni obisk je bil torej 24. Največji obisk je bil meseca januarja 30, najmanjši pa oktobra 15⁶⁰.

Članice so telovadile dvakrat tedensko in sicer v torek in četrtek od 17- 18. ure. Telovadci so v tem letu, v primerjavi s prejšnjim, delali zelo marljivo, kar se je pokazalo tudi na javnih nastopih in pri redni telovadbi.

V tem letu so tekle intenzivne priprave na II. zlet slovenskega sokolstva (1904).

Društvo se je v letu 1903 udeležilo sedmih izletov in sicer:

1.2. februarja pešizlet v Podbrezje, katerega se je udeležilo 15 članov

2.20. marec pešizlet v Škofjo Loko (19 članov)

3. 10. april. pešizlet v Križe in Pristavo

4.1.maj izlet v Olševek

5.12. maj čez Tržič in Begunje na Bled(12 članov)

6. 5.junija so se člani udeležili izleta v Žabnico. Udeležilo se ga je 29 članov.

7. skupaj s Tržiškim sokolom se je 22 telovadcev udeležilo izleta na Sv. Ano nad Tržičem⁶¹.

Finančno stanje je bilo slabo, društvo je imelo 1176 K prihodkov in 1557 K izdatkov⁶².

Društvo je na pustno soboto organiziralo tudi maškarado z naslovom« V Sahari», ki je zelo dobro uspela⁶³.

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ Gorenjec, (1903/IV), št.5.

⁶¹ Prav tam.

⁶² Prav tam.

⁶³ Prav tam.

Leto 1904

Organizirani so bili 4 izleti:

1. 25. marca se je 20 članov udeležilo pešizleta v Smednik. Prehodili so 25 km.
2. 16.april so se odpravili na izlet na Bled. Najprej so se z vlakom pripeljali do Radovljice, od tam pa so krenili peš proti cilju. Izleta se je udeležilo 20 članov.(z vlakom do Radovljice). Na Bledu so se člani sestali z jeseniškim Sokolom,
3. 14. maja je društvo organiziralo pešizlet čez Kokrico in Naklo v Podbrezje in potem v Podnart, ter z vlakom nazaj v Kranj. 17 udeležencev je prehodilo 12 km dolgo pot.
4. 1. junija so šli na 30 kilometrski izlet v Šenčur, čez Zgornji Brnik in Vodice na Šmarno Goro, in odtod v Tacen in Vižmarje ter z vlakom nazaj v Kranj.Izleta se je udeležilo 15 ljudi.

Društvo je sredi leta organiziralo tudi predavanje, na katerem je načelnik Miroslav Ambrožič predaval o sokolskih zletih.

Odbor je na sejah potrdil dva poslovnika: Poslovnik javnih nastopov in Poslovnik naraščaja.

16. in 17. julija 1904 se je odvijal 2. izlet slovenskega sokolstva v Ljubljani. Udeležilo se ga je 45 članov Kranjskega sokola v krojih. Tekmovalo je 22 tekmovalcev v višjem in 47 tekmovalcev v nižjem razredu. Gorenjski sokol je postavil pri tekmovalni telovadbi dve vrsti in pet vrst pri javni telovadbi. Ena vrsta je tekmovala v nižjem, ena v višjem oddelku. Kranjski tekmovalci so dosegli odlične rezultate.⁶⁴

⁶⁴ Gorenjec, (1904/V) , št.3.

Dosežki pri tekmi vrst:

Višji oddelek

1. Celje	182.75 točk	76.14 %
2. Ljubljanski Sokol	169.00 točk	70.41 %
3. Kranj	161.50 točk	67.20 %

Rezultati posameznikov:

Višji oddelek

1. Smrtnik Josip	Celje	39.25 točk	98.12 %
2. Kukec Viljem	Celje	25 točk	93.12 %
3. Celestin Rupret	Kranj	35.50 točk	88.75 %
5. Šerko Milan	Kranj	32.25 točk	80.62 %
8. Ažman Franc	Kranj	28.50 točk	71.25 %

11. septembra je bila organizirana javna telovadba, kjer je nastopilo 32 telovadcev v 5 vrstah.

2. decembra je priredil vaditeljski zbor notranjo tekmovalno telovadbo. Nastopilo je 12 telovadcev, in sicer 4 v višjem oddelku in 8 v nižjem, na drogu, bradlji, konju, skoku v višino in v daljino in v prostih vajah. Vaje so sodili: Miroslav Ambrožič in B. Bloudek v višjem, ter Janko Sajovic in R. Rooss v nižjem oddelku. Vsak telovadec je moral doseči vsaj 55 točk. Telovadci so dosegli naslednje rezultate:

Višji oddelek:

Fran Ažman	51 točk
Fran Benedik	49.25 točk
Dragotin Chiautta	40.13 točk
Janko Suhadolnik	38.50 točk

Nižji oddelek:

Albin Jazbec	46.50 točk
Janko Vidmar	46.25.točk
Josip Lavtižar	41 točk
Lovro Eržen	40 točk.

V višjem oddelku so bile vaje za tekmovanje sestavljene iz dvanajstih gibov, v nižjem pa iz štirih. Tekmovalci v višjem oddelku so odlično nastopili. Pristop k orodju in sestop z orodja sta bila pri telovadcih izpeljana brezhibno. V nižjem oddelku pa so tekmovali sami začetniki in temu primeren je bil tudi uspeh.

Tega leta je bilo v društvo vključenih 153 članov in 20 članic.

Leto 1905

Odbor društva je bil zaskrbljen zaradi malo številčnega članstva predvsem telovadcev. Zaskrbljen je bil zaradi pomanjkanja ljudi, ki bi se s svojim delom resno posvetili sokolstvu.

V Slovenskem sokolu je bilo zapisano:

» ...Omeniti moramo še tistih bratov, ki jih je še toliko in bi lahko telovadili z nami. Ti so pozabili, da mora bit vsak pravi Sokol tudi telovadec. Telovadnica je naše pravo torišče, ker v njej se učimo delati, tam krepimo telo in duha. In ako hočemo stopiti v svet kot narodni vojaki, nabaviti si moramo orožja: jekleno, neomagljivo energijo, disciplino, pogum, samozavest, in silno voljo. To si prigojimo v telovadnici.«

Šolarjem in dijakom ni bilo dovoljeno prihajati k telovadbi, zato je društvo poslalo prošnjo na deželni šolski svet, da bi smeli srednješolci obiskovati sokolske telovadnice. Prošnja je bila dvakrat zavrnjena.

Finančno stanje društva je bilo zadovoljivo, bilo je pozitivno, društvo je imelo več prihodkov, kot izdatkov.

Vodstvo Sokola z udeležbo pešizletov ni bilo zadovoljno. Le-teh se je udeleževalo premalo ljudi in prizadevali so si, da bi na izlete v bližnjo in daljno okolico privabili več ljudi.

Vaditeljski zbor je imel na začetku leta 5 članov, sredi leta 4 in na koncu leta 6 članov. Vodil jih je načelnik Miroslav Ambrožič, vaditelji pa so bili Fran Ažman, Janko Sajovic, Evgen Sajovic, vaditeljska pripravnik pa Ivan Benedek in Valentin Wester. V tem letu je bil organiziran tudi vaditeljski tečaj, ki ga je vodil Evgen Sajovic.

Telovadba žensk je bila na začetku leta bolj slabo obiskana, vendar se je stanje proti koncu leta izboljšalo. Nekaj žensk se je udeležilo vaditeljskega tečaja. Vodstvo je bilo zelo zadovoljno nad delom naraščajnikov, ki so vadili redno in zavzeto.

Slovensko sokolstvo je v letu 1905 dvakrat skupno nastopilo: prvič pri izletu s telovadbo na Jesenicah in drugič, pri odkritju Prešernovega spomenika.

Na Jesenicah se je 6. avgusta zbralo okrog 300 Sokolov v kroju, od tega več kot 70 Kranjskih. Kranjski sokoli so skupaj z drugimi navdušili na javnem nastopu. Najprej so prikazali vaje na drogu, bradlji, mizi in konju, nato pa je okoli 120 telovadcev nastopilo pod vodstvom načelnika Ljubljanskega sokola dr. Viktorja Murnika, še s prostimi vajami. Proste vaje so se izvajale ob spremljanju meščanske godbe iz Kranja. Občinstvo, ki je spremljalo nastop je bilo navdušeno.

Člani so se 15. avgusta udeležili izleta v Škofjo Loko. Nastopilo je 31 telovadcev v kroju, izmed katerih jih je 19 nastopilo v treh vrstah na drogu, konju, bradlji, v skoku ter skupnih prostih vajah ⁶⁵.

Marca tega leta je imel šolski naraščaj Kranjskega Sokola svoj prvi javni nastop, pod vodstvom Franceta Ažmana. Na njem je nastopilo 150 naraščajnikov, nastop pa je bil ocenjen kot zelo uspešen, s prikazanimi vajami so pozitivno presenetili občinstvo.

V odboru društva so bili naslednji člani: starosta Ciril Pirc, podstarosta Vinko Majdič, tajnik Janko Sajovic, blagajnik Ivan Jagodic, Fran Ažman, Rudolf Roos, Gašper Eržen in Konrad Geiger ⁶⁶.

⁶⁵ Gorenjec, (1906/VII), št.1,2.

⁶⁶ Prav tam.

Društvo je štelo 3 častne člane, 119 rednih članov, 11 zunanjih članov ter 31 članic ženskega oddelka.

Vaditeljski zbor je izdal Statistične zapisnike za sokolska društva. Ti so bili namenjeni vaditeljem in so jim služili kot evidenca za delo. Vsebovali so seznam za označevanje javnih nastopov, pregled telovadnega obiska- seznam za vpisovanje navzočih in nenavzočih pri telovadbi ter na koncu prostor za seznam vseh telovadcev. Statistični zapisniki so omogočali lažji pregled nad sistemom telovadbe: koliko članov telovadi, kateri člani telovadijo redno, kateri ne prihajajo redno, napredek posameznih telovadcev.

25.marca je društvo organiziralo 25 km dolg pešizlet v Smladnik, ki se ga je udeležilo 20 ljudi. Na Bled so odšli 16.aprila. 17 izletnikov se je udeležilo 12 km izleta čez Kokrico in Naklo v Podbrezje 14.maja, 29. junija pa je društvo organiziralo celodneven pešizlet na Jezersko. Udeleženci so prehodili 42 km⁶⁷.

Društvo je organiziralo maškarado z naslovom »Martinov semenj«. Prireditve se je dogajala v prostorih Narodne čitalnice dne 4. marca⁶⁸.

V letu 1905 so umrli trije člani: Adolf Apet, Ferk Sajovic in Ferdinand Sajovic. Ferk Sajovic je bil eden izmed ustanoviteljev društva in tudi njegov načelnik.

Tega leta je bila ustanovljena Slovenska sokolska zveza, v katero se je 23. septembra istega leta vključil tudi Sokol v Kranju. Najpomembnejše je bilo, da so dobili enotno vodstvo vseh slovenskih društev.

5.1. Desetletnica Sokola

V letu 1906 je Gorenjski sokol praznoval svojo desetletnico pravega delovanja. Deset let je minilo od tretjega nastanka društva. Rezultate svojega vztrajnega in zavzetega dela so člani prikazali na proslavi 20. maja. Nanjo so se skrbno pripravljali dalj časa.

⁶⁷ Prav tam.

⁶⁸ Prav tam.

Načelnik Janko Sajovic je na seji poročal: » To leto je pomembno za nas, pomembno, ker smo prebili prvo desetletje, v katerem nismo dosegli tega, za čemur smo stremeli, vendar pa se bližamo, dasi z zelo počasnimi koraki svojemu cilju. Pomembno za nas, ker so naši telovadci pri prvem hrvatskem vsesokolskem zletu v Zagrebu slovanskemu sokolstvu, ki je bilo oni dan zbrano po svojih zastopnikih in slovanskemu svetu pokazali, da se pri nas goji pravo sokolsko delo- telovadba...«

Iz večih poročil lahko beremo, da je društvo preživelo »otročka« leta in, da stopa samozavestno v nova leta. Stanje v preteklih desetih letih ni bilo ravno rožnato, vendar se mu je uspelo obdržati.

Desetletnico so obeležili z javnim nastopom. S popoldanskim vlakom so se prvi v Kranj pripeljali Ljubljanski sokoli v kroju, nato so jim sledili še Sokoli iz Tržiča, Jesenic in Kamnika. Ob 4.uri popoldne se je pričela javna telovadba. Na stotine ljudi se je zbralo okoli telovadišča na Glavnem trgu in vsa okna so bila nabito polna nestrpnega občinstva. Goste je pozdravil dr. Josip Kušar, ki je orisal razvoj Sokola in poudaril pomembnost in važnost sokolstva, njegovemu govoru je sledil govor dr. Viktorja Murnika, ki je izrekel iskrene čestitke ob desetletnici in pohvalil uspešno delovanje društva. Zadnji govornik Evgen Sajovic pa je spodbudil k nadaljnjemu delu društva.

Javni nastop ob praznovanju se je vršil po naslednjem sporedu:

1. nastop obrtno- trgovskega naraščaja: - vaja s palicam
 - konj na šir (dve vrsti)
2. nastop članstva: - proste vaje
 - francoski boks (šesterica)
 - telovadba na orodju: 1. vrsta: drog, miza na šir
 - 2. vrsta: skok s prožno desko v višino, drog
 - 3. vrsta: konj na šir, bradlja
 - 4. vrsta: skoki čez kozo vzdolž, konj vzdolž, skupine na konju na šir.

Člani so najprej izvedli 4 oddelke prostih vaj nato pa še vaje na orodjih. Tudi ta nastop je bil pohvaljen.

Kot novost med panogami se je pojavil francoski boks. Borilna veščina, ki zahteva dobro telesno pripravo in spretnost.

Vaje na orodju in proste vaje ter francoski boks so bile izvedene brezhibno. Navzoče občinstvo je glasno pozdravljalo odlično nastopanje. Občinstvo je bilo še posebej navdušeno z nastopom obrtno- trgovskega naraščaja, ki so s svojim nastopom predstavili sadove trajnega in resnega sokolskega dela.

Članstvo je nastopilo z zagrebškimi prostimi vajami, katerim je do popolnosti manjkal le malo hitrejši ritem, živahnejše izvajanje gibov. Na orodju so najprej nastopile tri vrste in zlasti prva je zaslužila vse pohvale. Orodno telovadbo je zaključila skupina vsega članstva na orodju.

Prireditvev se je zaključila z veselo zabavo in plesom. Slovesnost je bila zelo odmevna. Kranjski sokol je s častnim nastopom pokazal kaj je pravo sokolsko delo.

» Gorenjski sokol sme biti ponosen nato slovesnost, kajti pokazal nam je s svojim vseskozi častnim nastopom in vzornim redom, kaj je pravo sokolsko delo in zato ga znova bodrimo še k nadaljnjemu neustrašenemu delu. K sklepu pa mu kličemo krepki pozdrav sokolski : Na zdar!«. ⁶⁹

Od 1. do 3. septembra so kranjski telovadci nastopili na I. zletu hrvaškega sokolstva, na vsesokolskem zletu v Zagrebu. Za tekmo je bilo razpisanih pet kolebnih in pet teznih vaj na drogu in bradlji; pet vaj na konju z ročaji; preskok čez konja in skok v višino. Skupno so v višjem oddelku zasedli 3. mesto. ⁷⁰

Dosežki pri tekmi vrst: ⁷¹

Višji oddelek

1. Ljubljanski Sokol	252.00 točk	93.0 %
2. Celje	236.25 točk	87.5 %
3. Kranj	227.75 točk	84.4 %

⁶⁹ Gorenjec (1906/VII), št. 10.

⁷⁰ Gregorka, B. (1991). Zlata doba slovenskega sokolstva.

⁷¹ Gregorka, B.(1991). Zlata doba slovenskega sokolstva.

Rezultati posameznikov: ⁷²

Med slovenskimi tekmovalci, ki so dosegli vsaj 70 % dosegljivih točk so Kranjčani dosegli naslednja mesta:

Višji oddelek

1. Smrtnik Josip	Celje	45.25 točk	101.5%
2. Murnik Viktor	Ljubljana	45.25 točk	101.5%
3. Černe Josip	Ljubljana	45.00 točk	100.0%
4. Vester Valentin	Kranj	43.25 točk	96.1%
10. Ambrožič Miroslav	Kranj	39.00 točk	86.8%
11. Benedik Franc	Kranj	37.50točk	83.3%
13. Ažman Franc	Kranj	37.25 točk	82.8%

V Gorenjcu (1906) je vaditeljski zbor 15. maja objavil:

»Telovadno društvo »Gorenjski sokol«

Šolski deški naraščaj telovadi vsak ponedeljek, sredo in petek od pol 6.do 7.ure popoldne.Mesečnina znaša 30 vin, revnejši so ako redni in marljivi, mesečnine prosti,ako to sklene odbor .

Ženski oddelek telovadi a.) naraščaj (deklice od 4. do 12. leta) vsak torek in sredo od 5. do 6. ure popoldne b.) odraslejši naraščaj in članice ista dva dneva od 6. do 7. ure popoldne. Ker namerava vaditeljski zbor ustanoviti še večerne telovadne ure (čas po dogovoru med 7.- 8. uro zvečer)ter tudi posebni oddelek za gospe, ako se jih za oba oddelka zadostno število javi, vabi s tem vse žene in dekleta na pogovor, ki se vrši prihodnjo nedeljo dne 8 t. m. ob pol 12. uri dopoldne v sokolski telovadnici . vpisnina 1K mesečnina za izvršujoče in podporne članice in naraščaj 60 vin.

⁷² Prav tam.

Članska telovadba, se vrši vsak ponedeljek, sredo in petek od pol . do 10. ure zvečer. Telovadne ure od 6.do 7. ure popoldne istih dni je sklenil vaditeljski zbor vsled pičlega in nerednega obiska opustiti.

Vaditeljske ure a.)članske so vsak torek in četrtek od 9. do 10. ure zvečer b.) članic vsako soboto od pol 6.do 7.ure popoldne in ako se ustanovi večerni oddelek, pozneje tudi od 8. do 9.ure zvečer istega dne.«⁷³

Vaditeljski zbor

Kot je razvidno iz obvestila ima telovadba prednost pred denarjem, saj dajejo možnost telovaditi tudi revnejšim otrokom.K telovadbi pa vabijo tudi starejše gospe.

7.april 1906 je prvič nastopil ženski odsek Gorenjskega sokola po vodstvom načelnice Hane Sajovic, ob 8.uri zvečer, v društveni telovadnici. Prikazane so bile proste vaje naraščaja in članic, vaje na konju na šir, krogih, bradlji, vaje s kiji, skok v daljino ter skupinska vaja.⁷⁴

Vaditeljski zbor Kranjskega sokola je izdal Slovenski sokolski koledar.⁷⁵ Leta 1906 je bilo v Škofja Loki ustanovljeno društvo Sokol. Kranjčani so se udeležili proslave ob ustanovitvi. Člani so se udeležili javnega nastopa. Poročevalec v Gorenjcu je poročal:

« Množica občinstva-z veseljem moramo beležiti, da smo opazili izredno mnogo kmetskega prebivalstva-je naraščalo vedno bolj in bolj ter se zbirala okrog telovadišča, hišna okna so se polnila in vse je nestrpno pričakovalo telovadbe. Kar zadoni sokolski rog in ob živahni koračnici prikoraka četa sokolskih telovadcev-same jeklene postave, na vseh obrazih pogum in resnost; značitelja trdega neupogljivega značaja in resne volje.« Telovadci so nastopili v orodni telovadbi 1. vrsta: drog, bradlja, 2.vrsta: koza, bradlja, 3.vrsta: konj. Orodni telovadbi so sledile proste vaje.

⁷³ Gorenjec (1906/VII), št.10.

⁷⁴ Gorenjec (1906/VII), št.12.

⁷⁵ Gorenjec (1906/VII), št.13.

O uspešnem nastopu nadalje poroča poročevalec:« Občinstvo ne ve, kam bi gledalo, sedaj zadoni temu, sedaj onemu telovadcu burno priznanje. V resnici izborno in elegantno je telovadila cela vrsta in lahko rečemo, da je s tem nastopom venčala svoje dosedanje častne vspehe,...«⁷⁶

Mesto staroste je prevzel dr. Josip Kušar, ki je prej deloval v Ljubljanskem Sokolu. Bil je tudi predsednik Narodne čitalnice v Kranju.

Leta 1906 je društvo zapustil dolgoletni član, vaditelj in načelnik Miroslav Ambrožič. Kasneje je bil načelnik tržaškega sokola. Miroslavu Ambrožiču lahko pripišemo največ zaslug za razvoj telovadbe v Kranjskem sokolu.

6. avgusta je bil organiziran društveni zlet na Jesenicah, ki so se ga udeležili člani.

⁷⁶ Prav tam.

6. OBDOBJE 1907- 1914

Po ustanovitvi Slovenske sokolske zveze se je sokolstvo začelo zelo hitro razvijati. Društev je bilo iz dneva v dan več, tako, da je središče v Ljubljani s težavo vzdrževalo stike z vsemi⁷⁷.

Pojavila se je potreba po povezavi med društvi in Sokolsko zvezo, ki bi omogočala lažjo organizacijo. Tako so, po češkem vzoru nastale župe. Župe so povezovala več društev na nekem geografskem območju in so bile nekakšne posredovalnice med zvezo in društvi. Vsaka župa je predstavljala eno osnovno enoto.

Tudi na območju Gorenjske so se društva povezala v Gorenjsko sokolsko župo. Namen župe je bil negovati in krepiti telovadbo, zbliževati in podpirati v župi združena društva, to naj bi dosegla s skrbjo za negovanje telesnih vaj, kakor tudi z uvedbo enotnega telovadnega sistema in enotne metode; s prirejanjem sestankov, zletov, javnih telovadb, tekmovanj, slovesnostii, župnih in okrožnih zletov.; tako, da bi pošiljala vaditelje in nadzornike po drugih društvih, kar bi pomenilo izmenjavo znanj; s predavanji, razpravami, spisi o telovadbi in sokolstvu; z denarnim podpiranjem društev in s posluževanjem vseh zakonitih sredstev, s čemer bi pomagalo društvenemu namenu.⁷⁸

V tem obdobju ženske telovadke oblikujejo svoj oddelek in Gorenjski sokol se preimenuje v Sokol z ženskim oddelkom v Kranju.

To je bilo obdobje, ko so klerikalci ves čas pritiskali na društvo in onemogočali normalno delovanje.

Leto 1907

1.septembra 1907 so se v Kranju sestali načelniki sokolskih društev (Javornik, Jesenice, Kranj, Škofja Loka in Tržič).Na sestanku so se dogovorili, da bodo priredili vsako leto javni nastop s katerim bodo pokazali delo društev. Načelniki so sklenili predlagati odboru naslednje:

⁷⁷ Stepišnik D. (1974) Telovadba na Slovenskem.

⁷⁸ Pravila Gorenjske sokolske župe. Hrani Gorenjski muzej Kranj.

1. Gorenjska sokolska društva, ki so v ugodni prometni povezavi (Javornik, Jesenice, Kranj, Škofja Loka, Tržič) se obvezujejo, da bodo vsako leto prirejala skupne prireditve. Mesto sestanka bo določeno glede na starost posameznega društva. Vsako društvo pa lahko priredi sestanek v dogovoru za ostalimi društvi, kar pomeni, da lahko prepusti prireditev drugemu društvu. Vse stroške krije društvo, ki organizira prireditev.

2. Prireditve se bodo odvijale po sledečem vrstnem redu:

- vadba redovnih vaj v četi, zboru, praporu;
- tekmovalna telovadba;
- javna telovadba vseh oddelkov.

Natančen program bodo določali načelniki in člani vaditeljskega zbora, ki sestanek priredi.

Prvi na vrsti za tak sestanek je bil Sokol v Kranju.

Ženska telovadba je bila v razcvetu. 20. januarja 1907 se je v dvorani kranjske čitalnice zbralo mnogo žensk vseh slojev, da bi osnovale ženski oddelek telovadnega društva Sokol v Kranju. Prva načelnica je postala Hana Sajovic, odbornice pa Ivanka Jagr, Ivanka Omersa, Anica Provst in Hermina Valenčič. Vse navzoče dame so pristopile kot članice ženskega odseka.⁷⁹

Vodilno mesto društva je še vedno zasedal dr. Josip Kušar, ker je Ciril Pirc zavrnil mesto podstaroste, je njegovo mesto prevzel Ivan Valenčič.⁸⁰

19. julija 1907 je društvo priredilo notranjo tekmo naraščaja. Tekme se je udeležilo 12 vajencev, ki so bili razdeljeni na dva oddelka. Naraščajniki so tekmovali v vajah na drogu, bradlji, v skoku v daljino in višino, v teku, plezanju ter prostih vajah. Zmagovalec je postal Janko Jazbec, ki je dosegel 46.25 točk izmed 50. Janko Jazbec je bil kasneje načelnik radovljiškega Sokola. V nastopu se je zrcalilo navdušenje mladih za telovadbo, njihovo redno in zavzeto delo. Vodstvo je izreklo naraščajnikom vso pohvalo in jih spodbudilo k nadaljnjemu delu.

⁷⁹ Gorenjec (1907/VIII). Št. 4.

⁸⁰ Prav tam.

28. junija so se člani udeležili vseslovenskega sokolskega zleta v Pragi. Na zlet je odšlo 19 članov in 7 članic.

Še vedno se je na veliko razpravljalo o primerni telovadnici. Novembra 1907 so na občinski odbor naslovili prošnjo za najem 2000 m² sveta v Gaštejju, kjer bi si uredili letno telovadišče. Občinske oblasti so jim dale v najem prostor pod Gaštejem v velikosti 6000 m². Letna najemnina je znašala 5K.⁸¹

1. decembra je imel Sokol v Kranju svoj prvi »žurfiks«, katerega se je udeležilo 57 članov. Dr. Josip Kušar je v svojem govoru poudaril pomembnost druženja Sokolov tudi izven telovadnice.

Tega leta je bil ustanovljen tudi dramski odsek, ki je s svojimi predstavami privabljal in navduševal gledaliških predstav željne Kranjčane. S tem so Sokoli popestrili svojo kulturno delovanje.

Leto 1908

Leto 1908 je bilo za kranjsko društvo na telovadnem področju zelo delavno. Zanimanje za telovadbo se je povečevalo, v društvo pa je pristopilo tudi nekaj novih članov. Člani so vadili zavzeto in disciplinirano.

30. februarja se je vršil redni občinski odbor ženskega oddelka v Kranju. Z večino glasov so bile izvoljene naslednje članice: starosta Marija Mayr, podstarosta Hermina Valenčič, načelnica Hana Sajovic, odbornice: Ivanka Jager, Katinka Jezeršek, Ivanka Omersa, Jelica Mayr, namestnice Slavica Orehek in Vilma Golob.⁸²

29. februarja je Sokol organiziral maškarado z naslovom »Od severa do juga«. Ljudje so če so se le lahko napravili v narodne noše različnih krajev Slovenije, saj naj bi bilo ljudsko izročilo rdeča nit prireditve.⁸³

⁸¹ ZAL,KRA-2, a.e. 1302, Zapisnik XII rednega občnega zbora.

⁸² Slovenski sokol. (1909).

⁸³ Gorenjec (1908/ IX). Št. 12.

5. aprila se je ženski odsek odpravil peš na izlet čez Visoko v Šenčur.

15. avgust 1908 je potekal zlet gorenjskih sokolskih društev v Kranju. Na prireditve so se pripravljali več mesecev, tako organizacijsko, kot telovadno. Prireditve je bila velika promocija Sokola.

Na predvečer velikega dogodka, 14. avgusta, so v Kranj začeli prihajati prvi tekmovalci in drugi Sokoli iz Gorenjske. Ob deveti uri zvečer je bila seja sodnikov, kjer se je predstavil tekmovalni red in so se izžrebale tekmovalne vaje.

Program prireditve -15. avgust:

Dopoldne:

- a.) ob pol šestih zjutraj vadba redovnih vaj v četi in zboru;
- b.) ob sedmi uri: tekmovalna telovadba;
- c.) ob pol deveti uri: prikaz vaj naraščajnikov s palicami v dvojicah;
- ob deveti uri: prikaz prostih vaj ženskih oddelkov;
- ob deseti uri: prikaz prostih vaj članov
- ob enajsti uri: sprevod in pozdrav Sokolov.

Popoldne:

ob tretji uri: javna telovadba:

1. vaje ženskih oddelkov z obroči
2. vaje naraščajnikov s palicami.
3. proste vaje članov
4. orodna telovadba:
 - vsa društva na vseh orodjih z menjavo
 - gostov in vzornih vrst,
 - ženskih oddelkov,
 - obrnega in trgovskega naraščaja

Skupine.

Ljudska veselica⁸⁴

⁸⁴ Slovenski sokol. (1908). Št.3.

Proste vaje za 1. zlet gorenjskih sokolskih društev v Kranju leta 1908

Temeljna postava: spletna stoja,
priročnje (roki stisnjeni v pest)

Časomerje: 1,2, 3,4

Vsak oddelek 8 krat.

I.

1.a.) Zanožna stoja z desno, (z
odročanjem), vzročiti ven

b.) drža,

c.) predkorak z desno do zanožne
stoje z levo- s čelnimi loki navzdol
odročiti;

d.) drža

2.a.) Polubrat v levo do odkoračne
stoje z desno- vzročiti (leva po
najkrajšem potu, desna z lokom
navzdol);

b.) odnožiti z desno- odročiti

c.) polubrat z levo do pokleka z desno-
predročiti (desna z lokom navzdol);

d.) drža

3.a.) Izpad v desno stran- odročiti

b.) drža

c.) skrižna stoja z desno spredaj-
skrčiti vzročno ven (roki sklenjeni za
glavo);

d.) drža

4.a.) Cel obrat (na prstih) v levo do
spetne stoje- skrčiti priročno na hrbet;

b.) odročiti

c.) priročiti

d.) drža

II.

1.a.) Čepenje- odročiti

b.) drža

c.) vzravna in odkoračna stoja z
desno- roki (stisnjeni v pest) v bok

d.) drža.

2.a.) polubrat v levo do pregiba z levo-
suniti naprej gor;

b.) prednožiti z desno in s polubratom
v levo do odnoženja z desno- predročiti
na levo

c.) izpad v desno stran- desna vzroči,
leva skrči priročno na hrbet;

d.) drža.

3.a.) Polubrat v levo do spetne stoje-
vzročiti (leva z mahom, desna z lokom
navzdol),

b.) drža

c.) poklek z desno- odročiti;

d.) drža.

- 4.a.) Čepenje- s priročenjem predročiti;
- b.) vzpetje- zaročiti ven;
- c.) spetna stoja- priročiti;
- d.) drža.

III.

- 1.a.) Predročiti;
- b.) zaročno skrčiti;
- c.) izpad z desno nazaj- suniti naprej do predročnja;
- d.) drža.

- 2.a.) Prednožiti z desno- s priročenjem vzročiti;
- b.) čepna opora zanožno z desno;
- c.) zanožna ležna vzpora;
- d.) drža

- 3.a.) Polubrat v levo do bočne ležne opore- leva odroči (smer navpično navzgor);
- b.) drža
- c.) polubrat v desno do zanožne ležne opore;
- d.) čepna opora.

- 4.a.) Vzravnava do spetne stoje- skrčiti vzročno ven;
- b.) odnožna stoja z desno- odročiti;
- c.) s prednoženjem z desno not poldrug obrat v levo do zanožne stoje z desno- predročiti (s priročenjem);
- d.) prinižiti- priročiti.

IV.

- 1.a) Z odkorakom z desno polubrat v levo do prednoženja z levo- predročiti;
- b.) umik z levo- predročno upogniti;
- c.) in d.) drža

- 2. a.) S prisunkom leve noge k desni izpad z desno naprej- mahiniti v zaročenje;
- b.) drža
- c.) Polubrat v levo do odkoračne stoje z desno- predročiti;
- d.) predklon- odročiti.

- 3.a.) Polubrat v levo poklek z desno- vzročiti;
- b.) drža;
- c..) vzravnava do zanožne stoje z desno- predročiti;
- d.) prednožiti z levo.

- 4.a.) Z zanožno stojo in s celim obratom v levo prednožna stoja z levo- vzročiti;
- b.) s prisunkom počep- odročiti;
- c.) vzravnava
- d.) drža

V.

1.a.) Predkorak z levo do zanožne stoje z desno- predročiti;

b.) predkorak z desno in cel obrat v levo do prednožne stoje z levo- vzročiti;

c.) zakorak z levo do prednožne stoje z desno- vzročiti;

d.) čepna opora zanožno z desno.

2.a.) Prednožiti z desno- vzročiti

b.) cel obrat v levo do čepne opore zanožno z desno:

c.) drža;

d.) vzklon do počepa zanožno z desno- z vzročenjem odročiti.

3.a.) Vzravnavo do zanoženja z desno- vzročiti;

b.) predkorak z desno in s polubratom v levo do odnoženja z levo- odročiti (leva z lokom not);

c.) s prisunkom leve noge spetna stoja;

d.) izpad v desno stran, leva odroči, desna vzroči, s čelnimi loki not.

4.a.) Odnožiti z desno- predročiti na levo (desna z lokom ven);

b.) prinožiti- priročiti;

c.) in

d.) drža.

85

⁸⁵ Prav tam.

Kranjska vrsta je dosegla prvo mesto. Nastop si je prišlo ogledat tudi 119 Sokolov v kroju iz Ljubljane, Šiške, Novega mesta, Ribnice, Logatca, Vrhnike, Idrije in Žirov.

Po tekmovalnem delu je starosta sokolske zveze dr. Oražen nagovoril vse zbrane:

« Zadnji čas je, da prodre sokolska misel med nas Slovence vsepovsod. Ošabni tujec se širi prevzetno, da bi nam ugrabil slovensko zemljo in nas potujčil. Kadar bo ves slovenski narod prepojen s sokolskim duhom, takrat mu bo zagotovljen obstoj in bodočnost.»⁸⁶

Na zletu gorenjskih sokolskih društev v Kranju je tekmovalo 96 tekmovalcev v prostih vajah, 40 ženskih članic na vajah z obroči, in okoli 130 naraščajnikov pri vajah s palicami.

Na orodju je nastopila gorenjska župa v 7 vrstah s 52 telovadci. V ta namen je bilo v Kranju zgrajeno letno telovadišče.⁸⁷

Finančni izkupiček same prireditve je bil zelo dober. Nastop telovadcev je navdušil občinstvo in tako se je v društvo vključilo nekaj novih članov.

Občnega zbora Sokola z ženskim oddelkom v Kranju, se je udeležilo 56 članov.

Tega leta je imelo društvo 128 rednih članov, 2 častna člana, 54 članic, 22 obrtnih in trgovskih naraščajnikov in 28 šolskih naraščajnikov⁸⁸

23. februarja je bil ustanovni občni zbor Sokola v Radovljici, katerega so se udeležili tudi predstavniki Kranjskega sokola.

14. aprila je društvo organiziralo izlet ženskega oddelka čez Sv. Jošt na Javornik, 30. aprila pa izlet članov v Šenčur.⁸⁹

28. maja so se člani udeležili nočnega izleta v Bohinj in k Savici. 30. maja so imeli kranjski naraščajniki skupni nastop.

Skupaj z društvi z Jesenic, Radovljice in Škofje Loke so se Kranjčani udeležili izleta na Dobravo pri Podnartu v nedeljo, 14. junija. Skupaj je bilo 64 sokolov v kroju.

⁸⁶ Povzeto po: Žontar M. (1980). Kulturna društva na Gorenjskem v letih 1860-1914. Katalog k razstavi.

⁸⁷ Slovenski sokol (1909).

⁸⁸ ZAL, KRA-2, a.e. 1333, Zapisnik XIV. rednega občnega zbora z dne 5.1.1909.

⁸⁹ Gorenjec (1909/X). Št.5.

Ob pol enih popoldne so se Kranjčani odpeljali z vlakom do Podnarta, odkoder so se v četi skupaj s člani škofjeloškega sokola odpravili na Dobravo. Ko so tja prispeli še člani drugih društev se je pričel telovadni nastop. Najprej so nastopili v prostih vajah, ki jih je izvajalo 42 telovadcev. Nastopili so zelo uspešno. Potem so nastopili z vajami na orodju. Na orodju so nastopile 4 vrste iz Kranja in 3 vrste iz Radovljice. Po tem nastopu pa je sledil še nastop vaditeljskega zbora na drogu z izbranimi in prostovoljnimi vajami. Vaditelji so gibčno in skladno izvedli vse vaje.⁹⁰

Junija so sokoli na svojem telovadišču pod Gaštejem naredili in odprli teniško igrišče. Tenis so lahko igrali tako člani, kot nečlani, ki so morali plačevati mesečnino za uporabo igrišča. Tenis se je imenoval lawn-tenis. Največ zaslug za razmah tenisa v Kranju ima Janko Sajovic, ki je organiziral in uredil tudi igrišče za croquet.

23. julija je bil organiziran izlet za članice društva k Divjemu Lovcu čez Višarje. Člani Kranjskega sokola so se 30. avgusta udeležili otvoritve 1.slovenskega sokolskega doma v Žireh.

Vsak mesec je bil pod vodstvom Evgena Sajovica organiziran vaditeljski sestanek.

Starosta je v tem letu postal Janko Sajovic, podstarosta dr. Simon Dolar, načelnik Franc Ažman, tajnik Jože Cvar, blagajnik Ivan Jagodic, France Benedik.⁹¹ Vaditelji so bili: Anton Formandl, Fran Perdan in Konrad Geiger. Slednja dva sta med letom zapustila društvo.

Odposlanci na zvezni občni zbor so bili: Franc Ažman, Franc Benedik, Franc Chrobat ml, Jože Cvar, A. Formandel. Praporščak je bil dr. Josip Kušar, njegov namestnik pa F. Benedik.⁹²

Tega leta se na pobudo Janka Sajovica ustanovi stavbni odsek, za izgradnjo lastnega doma, ki ga je kasneje zamenjala zadruga Narodni dom.

V letu 1908 sta umrli člana P. Mayr in Ivan Majdič.⁹³

⁹⁰ Gorenjec (1908/IX), št.22.

⁹¹ ZAL, KRA – 2, a.e. 1333, Zapisnik XIV. rednega občnega zbora z dne 5.1.1909.

⁹² Prav tam.

⁹³ Prav tam.

6.1. Gorenjska sokolska župa

Gorenjska sokolska društva so med sabo zelo dobro sodelovala in so prirejala tudi skupne prireditve.

Tesno sodelovanje sokolskih društev na Gorenjskem je ob koncu leta 1909 obrodilo sadove. Ustanovljena je bila **Gorenjska sokolska župa** s sedežem v Kranju. Ustavno občni zbor je bil 16. 1. 1910. Gorenjsko sokolsko župo so sestavljala naslednja društva- Bled, Bohinjska Bistrica, Javornik, Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, Tržič, Železniki in koroško sokolsko društvo Borovlje.⁹⁴

Na ustanovnem občnem zboru so se sprejela župna pravila. Izvoljeno je bilo naslednje župno predsedstvo: starosta Matija Marinček (Tržič), 1. podstarosta Fran Sajevec (Radovljica), 2. podstarosta Fran Dolenc (Škofja Loka), načelnik Evgen Sajovic (Kranj), tajnik dr. Josip Kušar (Kranj), blagajnik Ivan Valenčič (Kranj), predsednik izobraževalnega odseka Makso Pirnat.

Ustanovni občni zbor sta pozdravila Slovenska sokolska zveza in sokolska župa Ljubljana 1.

Na občnem zboru so bili soglasno sprejeti naslednji predlogi:

- prireditve večjih javnih nastopov morajo biti odobrene s strani župnega predsedstva
- ustanavljanje sokolskih društev v enem kraju je nedopustno brez vnaprejšnje odobritve župnega odbora. Društva, ki bi bila ustanovljena brez privolitve se ne sprejmejo v organizacijo.
- odbor Gorenjske sokolske župe mora denarno podpirati po svojih najboljših močeh vaditeljske sestanke in vadbo vzorne župne vrste.

⁹⁴ Žontar M., (1980) Telesna kultura: Sokolska društva na Gorenjskem do prve svetovne vojne. Telesna kultura. Str.21.

Leto 1909

V odbor društva so bili izvoljeni naslednji člani: starosta Janko Sajovic, podstarosta dr. Simon Dolar, načelnik Fran Ažman, tajnik Jože Cvar, blagajnik Ivan Jagodic.⁹⁵

Društvo je imelo 128 rednih članov, 2 častna člana, ženski odsek je sestavljalo 55 članic in 39 gojenk, obrtno-trgovskega naraščaja je bilo 26, šolskega pa 35.

Statistični podatki o obiskovanju telovadbe so bili sledeči: vaditeljski zbor 585 članov v 106 urah, člani 1710 telovadcev v 131 urah, šolskega naraščaja 2508 telovadcev v 129 urah, obrtno-trgovskega naraščaja 573 telovadcev v 59 urah, članice 348 telovadk v 62 urah, gojenke 1434 telovadk v 80 urah.⁹⁶

Društvo je priredilo v tem letu priredilo 14 izletov.

3. januarja je Kranjski sokol odprl drsališče na svojem telovadišču, kar je bila pomembna pridobitev za mesto. Drsališče je bilo odprto ob nedeljah in praznikih od 9. do 12. ure dopoldan in od 1. do 6. popoldan. Vstopnice so ljudje lahko kupili za celo sezono in so bile 4K, za dijake, šolsko mladino in trgovsko-obrtne vajence pa 2K⁹⁷ Drsališče je kot novost poželo veliko zanimanja in je delovalo vse do prve svetovne vojne, drsanje je postalo med kranjskimi prebivalci zelo priljubljen način preživljanja prostega časa.

15. avgusta je bil organiziran skupni društveni zlet v Trziču.⁹⁸

Maja 1909 je vaditeljski zbor kranjskega Sokola razposlal vsem sokolskim društvom statistične vprašalne pole za Slovenski sokolski koledar za leto 1910.

Tega leta so Sokoli pod Gaštejem zraven prvega zgradili še eno teniško igrišče.⁹⁹

⁹⁵ ZAL, KRA-2, a.e. 1333, Zapisnik XIV. rednega občnega zbora z dne 5.1.1909.

⁹⁶ Slovenski Sokol (1910).

⁹⁷ Gorenjec, (1909/X), št.1.

⁹⁸ Gorenjec, (1910/XI), št.3.

⁹⁹ Prav tam.

Leto 1910

V tem letu se poudarja napredek sokolstva in pomembnost združevanja društev v župe.

Gorenjska sokolska župa je imela 16. januarja ustavni občni zbor. Izvoljen je bil naslednji odbor: starosta Mitja Marinček, 1. podstarosta Fran Sajevec, 2. podstarosta Fran Dolenc, načelnik Evgen Sajovic, tajnik dr. Josip Kušar, blagajnik Ivan Valenčič, predsednik izobraževalnega odseka Makso Pirnat, namestniki Fran Ažman, Franc Benedik, Ivan Lampret, pregledovalci računov Avgust Nadilo, Vekoslav Chladek, Rado Spitzer.¹⁰⁰

Višja šolska oblast je septembra tega leta v Kranju prepovedala šolsko telovadbo v sokolskih društvih. To je storila pod pretvezo, da je sokolska mladina na sokolskih prireditvah izpostavljena slabemu vplivu, ker se udeležuje sokolskih vesellic in drugih prireditev.

Gorenjska župa je v protest napisala naslednje sporočilo:

»Dovolite mladini obiskovanje telovadbe!«

Danes ni več potreba pojasnjevati blagodejni učinek telovadbe na telesni razvoj mladega človeka, zadostujejo naj besede:« V telesu zdravem zdrav prebiva duh!«

Nikjer nima mlado telo toliko priložnosti vprezati vso delavnost mišičevja tako, kakor ravno pri razumno voljeni sestavni telovadbi, katero zahteva mlado zdravo telo enako k svojemu vzdrževanju, kakor zahteva hrano.

Sokolska društva so prevzela težko nalogo, vzgojevati in ojačati mladino s telovadbo, pridobiti ji somerni razvoj telesa, učiti je pričujočnosti duha, odkritega delovanja, vzgojiti iz nje postopno mladeniče, narodno čuteče in izdatne može, prešinjene z rodoljubnim duhom. Nikjer ni take discipline, kakršna vlada v sokolskih društvih. S postopnim privajanjem se ukroti mnoga

¹⁰⁰ ZAL, KRA-2. a.e. 1386. Zapisnik XVI. rednega občnega zbora z dne 5.1.1911.

strast že v svoji kali, gineva neodločnost v delovanju iz sramu pred drugimi, značaj se postopno sceluje, dokler se ne strne v lepem skladju s postopnim razvojem mladega telesa.

To je namen poslanstva sokolskih društev, h kateremu se pridružuje še nadaljni: odvrniti mladino od poulične zabave in ji vcepiti kot plemenito nadomestilo zabavo v telovadbi.

Z zaupanjem se obrača naše društvo na Vas s prošnjo:

Dovolite svoji mladini obisk telovadbe, pošljite jo, da okrepi svoje telo s telovadbo in ne zabranjajte ji prostega gibanja telesa, bodite uverjeni, da se pod vodstvom, poverjenim le izkušenim močem, deluje tako le dobremu in v korist Vaše mladine.¹⁰¹

Društvo je s pomočjo Slovenske Sokolske zveze doseglo umik prepovedi, vendar so klerikalci še naprej izvajali pritisk na mlade Sokole.¹⁰²

25. septembra se je v Ljubljani dogajal zlet Slovenske sokolske zveze. Vaje za tekmovalno telovadbo so bile zelo težke. Vodstvo zveze je to zagovarjalo z dejstvom, da se telovadci s tem navajajo na težje delo in na večjo vztrajnost.¹⁰³

Kranjčani so se udeležili tekme in dosegli naslednje rezultate:

Vrste višjega oddelka:

1. Metlika- Novo mesto	226.6 točk	59.63%
2. Ljubljana 1	224.0 točk	58.95%
4. Kranj	183.6 točk	48.32 %

(kranjska vrsta si je delila četrto mesto z društvi z Jesenic, Tržiča, in Škofje Loke).

Nastopilo je 8 društev.

¹⁰¹ Gorenjec (1910/XI), št.3.

¹⁰² Stepišnik D. (1968) Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem str.98.

¹⁰³ Gregorka, B. (1991). Zlata doba slovenskega sokolstva.

Posamezniki:

1. Fuks Karel	Metlika	47 točk	78.33%
2. Thaler Anton	Lj. Sokol	47 točk	78.33%
2. Perdani Franc	N. mesto	45 točk	75.00%
3. Benedik Franc	Kranj	39 točk	65.00%
14. Ažman Franc	Kranj	23 točk	38.33%

Tekmovalo je 23 telovadcev.¹⁰⁴

Vrsta nižjega oddelka:

1. Ljubljana 1, Ljubljana 2
2. Bled- Kranj
3. Gorica, Celje,...

Tekmovalo je 75 telovadcev iz 14 društev.¹⁰⁵

1. februarja se je odvijal zaključni večer plesnih venčkov, ki se je dogajal od 15. novembra dalje v prostorih Narodne čitalnice in bil zelo dobro obiskan. Vaje je vodil Fran Crobath ml. Poleg običajnih plesov, so se udeleženci učili tudi češko besedo in šest tujih fuguriranih plesov.¹⁰⁶

5. februarja so člani organizirali maškarado z naslovom »Na morski obali«, ki je bila dobro obiskana. Kot poroča vir¹⁰⁷ je bilo mask samo 27, vendar med njimi nekaj prav izjemnih, omenja se skupinska maska mornarjev, ki je vzbudila veliko občudovanja.

Večmesečne priprave na maškarado je vodil posebni odsek, v katerega so bili izvoljeni: Janko Sajovic, Fran Crobath ml., Franc Ažman in Ivan Jagodic. Odseku pa so pomagali (predvsem pri okraševanju dvorane) člani vaditeljskega zbora in članice ženskega oddelka.¹⁰⁸

10. in 12. marca sta imela deški in dekliški naraščaj svoj nastop.

¹⁰⁴ Prav tam.

¹⁰⁵ Prav tam.

¹⁰⁶ Stepišnik, D. (1968). Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem.

¹⁰⁷ Gorenjec (1910/XI), št.4.

¹⁰⁸ Prav tam.

Dne 5. maja je bil napovedan izlet v Št. Jakob na Koroškem, vendar ga je vlada prepovedala. Istega dne so tako organizirali pešizlet čez Radovljico, Žirovnico skozi Vintgar na Bled. Izleta se je udeležilo skupaj 78 članov, iz Radovljice, Javornika, Jesenic in Bleda. Kranjčanov je bilo 21 članov in članic ženskega oddelka v kroju.¹⁰⁹

26. maja je bil organiziran peš izlet v Duplje, ki se ga je udeležilo 29 članov v kroju.¹¹⁰

19. junija se je 13 članov Gorenjskega sokola v kroju udeležilo izleta primorske sokolske župe v Št. Petru pri Gorici. Nastopila je naša vzorna vrsta.

Dne 17. julija je bil organiziran izlet gorenjske sokolske župe na Jesenicah, katerega se je udeležilo naše društvo korporativno z zastavo in 42-imi člani v kroju, poleg tudi ves naraščaj, tako, da je bilo društvo res častno zastopano.¹¹¹

8. avgusta je bil prirejen domači telovadni nastop v telovadišču v Gaštejju, ki se je končal z odmevno veselico. Člani so nastopili v prostih vajah in vajah na orodju. Uspešen nastop so si prišli ogledat številni Kranjčani.

25. septembra 1910 so se telovadci udeležili prve tekme slovenske sokolske zveze v Ljubljani.

Dosežki na tekmi:

Rezultati posameznikov:

		Št. točk
1. Fuks Karel	Metlika	47
Thaler Anton	Lj.Sokol	47
2. Perdan Franc	N. mesto	45
3. Benedik Franc	Kranj	39
14. Franc Ažman	Kranj	23

¹⁰⁹ Slovenski Sokol (1910).

¹¹⁰ Gorenjec (1910/XI), št.10.

¹¹¹ Prav tam.

Glavna ovira Kranjskega sokola so bili še vedno neprimerni prostori. Zato je tako pri čitalnici kot pri Sokolu na velik odmev naletela ideja, da bi zgradili skupen Narodni dom. Društvi sta v ta namen leta 1910 ustanovili zadrugo Narodni dom v Kranju, ki naj bi bila pravni temelj za gradnjo in bodoče lastništvo. Izvoljen je bil zadružni odbor, ki mu je načeloval predsednik trgovec Jože Majdič, poleg njega pa še 6 odbornikov.¹¹²

Leto 1911

Na občnem zboru leta 1911 so bile izrečene številne pohvale na delo društva, zanimanje za vključevanje ljudi v društvo je raslo. Društvo je lepo napredovalo, tako na organizacijskem kot tudi na telovadnem področju. Obiski telovadbe so postali rednejši, tudi število telovadcev se je povečalo. Posebej je bil pohvaljen blagajnik Ivan Jagodic, za vestno opravljanje svojega dela.

V obor so bili izvoljeni: starosta Janko Jagodic, podstarosta Josip Cvar, načelnik Franc Ažman, tajnik Franc Crobath, blagajnik Ivan Jagodic, knjižničar Ivan Valenčič, odborniki Franc Benedik, Rudolf Jereb, Ivan Jurman, Ciril Pirc in Franc Zupančič.

Organizirane so bile 4 prireditve, 2 domača nastopa in en pešizlet. Odbor je imel v tem letu pet sej. Društvo je štelo 132 članov.¹¹³

Zadruga, ki je bila ustanovljena za izgradnjo lastne telovadnice je pridno zbirala denar.

V ženski oddelek Gorenjskega sokola pa je bil izvoljen naslednji odbor: Starosta Marija Kušar, Podstarosta Hermina Valenčič, tajnica Ivanka Jager, blagajničarka Ivanka Omersa, odborniki: Katinka Kerč in Malči Pravst, ter načelnica Hana Sajovic.¹¹⁴

3.septembra so na letnem telovadišču pod Gaštejem priredili javno telovadbo. Telovadbo je začelo 27 naraščajnikov s prostimi vajami, ki pa so si zadali pretežno nalogo, saj njihov nastop ni bi uspešen. Proste vaje so izvajali slabo, prav tako pa tudi orodna telovadba ni bila zadovoljivo izvedena.

¹¹² Gorenjec, (1910/XI). Št. 7.

¹¹³ ZAL, KRA-2, a.e.1333, Zapisnik XVII. rednega občnega zbora z dne 5.1.1912.

¹¹⁴ Prav tam.

Slab vtis naraščajnikov je popravilo 12 članic, ki so vaje izvedle brezhibno. 28 nastopajočih članov pa je izjemno opravilo proste vaje, medtem, ko z orodno telovadbo niso navdušili. Pet vrst je nastopilo na krogih, drogu, bradlji, konju, kozi, skoku v daljino in višino. Telovadci so bili premalo pozorni na dostop k orodju in na sestop z orodja. Sestave na drogu so bile izvedene enolično in negotovo. Na krogih je cela vrsta ponavljala eno vajo trikrat, da se je zdelo, kot da se je šele učijo. Javni telovadbi je sledila vrtna veselica.¹¹⁵

Društvo je februarja organiziralo maškarado z naslovom » V Deželi pravljic«. O uspehu prireditve in o vzdušju je poročevalec zapisal v Gorenjcu: »Rajali smo do jutra. Le prehitro je prišla ura slovesa...«. ¹¹⁶

27.12.1911 so se člani udeležili pogreba Viktorja Omerse, lastnika hiše v kateri so imeli društvene prostore.

Leto 1912

Leta 1912 so oblasti zopet prepovedale šolnikom obiskovati telovadbo. V tem letu so bile opravljene nekatere statistične analize, ki so pokazale, da je bilo na Gorenjskem okoli 40 društev, 10 odsekov, okoli 848 telovadcev, 36.428 telovadnih ur, celotni letni obisk 506.37. Po teh podatkih je bilo število članov v upadu.¹¹⁷

Število vseh članov v Kranjskem sokolu je bilo:

Št. članov	Telovadcev	Članic	Telovadk
157	32	62	15

¹¹⁵ Slovenski sokol (1911).

¹¹⁶ Gorenjec (1911/XII), št. 9.

¹¹⁷ Slovenski Sokol (1913).

26. junija so člani so nastopili na vseslovanskem sokolskem izletu v Pragi. Udeležilo se ga je 22 članov in 4 članice v kroju. Med posamezniki v višjem oddelku so med 218 nastopajočimi dosegli naslednja mesta:

13. mesto: **Franc Benedik** (57.25 točk-71.56%), 20. mesto: **Franc Oman** (47.50 točk-59.83%), 25.mesto: **Josip Jurman**(40.50 točk-50.63). Zmagovalec Josef Czada iz Prage je dosegel 78.50 točk ali 98.13%.

Med posamezniki v nižjem oddelki pa je **Janko Mešek** z 65 točkami (81.25%) dosegel 49. mesto, **Jožef Zihlerl** s 64 točkami (80%) 53 mesto in **Radivoj Čelesnik** 83 mesto, zbral je 56.50 točk (70.63%). Skupaj je nastopilo 2246 tekmovalcev. V tekmovanju vrst višjega oddelka je Gorenjska sokolska župa dosegla 22 mesto med 30 nastopajočimi vrstami, v nižjem oddelku pa 66 mesto med 303 vrstami.¹¹⁸

Na sejah odbora so sprejeli naslednje poslovnike: Poslovnik vaditeljskega zbora, hišni red, Poslovnik javnih nastopov, Izletni red.¹¹⁹

Člani so se korporativno v kroju udeležili izleta 28.aprila v Goriče in Golnik.

19. maja so peš odšli na izlet v Begunje.

Javni nastop domačih telovadcev se je dogajal 8. septembra na telovadišču pod gaštejskim klancem. Nastopilo je 24 telovadcev in 12 telovadk s prostimi vajami, orodno telovadbo in tremi skupinami.

Društvo se je udeležilo skupnega društvenega in zveznega izleta na Bledu.¹²⁰ Sokoli so spet organizirali maškarado z naslovom »Bela reduta«, ki je bila odlično obiskana.¹²¹

Člani so se tega leta s praporom udeležili pogreba pesnika Antona Aškrcja.

¹¹⁸ ZAL, KRA-2, a.e.129, Zapisnik XVIII. rednega občnega zbora z dne 4.1.1913.

¹¹⁹ Sava (1913/I), št.2.

¹²⁰ ZAL, KRA-2, a.e.1386, Zapisnik XVIII. rednega občnega zbora z dne 4.1.1913.

¹²¹ Sava (1913/I), št.6.

Leto 1913

Starosta Janko Sajovic je pozval vse člane k redni in zavzeti vadbi, saj se bo le tako društvo razvijalo in bo deležno časti med ljudstvom. Poziv je bil usmerjen predvsem k mladim, katerih sveže moči naj bi osvežile in okrepile društvo in iz katerih bi zrasla generacija zavednih in ideji sokolstva predanih Kranjčanov. Okrajni šolski svet je septembra ponovno prepovedal šolarjem obiskovati telovadbo, češ, da je

sokolska vzgoja preveč svobodna. Sokoli so temu nasprotovali in pozivali starše naj se za to ne menijo, da okrajni šolski svet nima pravice odločati o obiskovanju telovadbe in da naj svoje otroke vpišejo h sokolski telovadbi. št.¹²²

Podstarosta je bil Fran Benedik, načelnik pa Franc Ažman. V vaditeljskem zboru je bilo 7 vaditeljev, 2 pomočnika, 5 pripravnikov in 1 vaditeljico.

V tem letu je prišlo do obnove telovadnice. V obnovo so bili prisiljeni, kajti telovadnica naj ne bi ustrezala takratnim higienskim standardom. Telovadba je bila zaradi prenove telovadnice nekoliko okrnjena. Novembra 1913 so bila obnovitvena dela končana in telovadci so lahko začeli telovaditi v prenovljenih prostorih. Steno v telovadnici, ki je ločevala prostor so podrli, tako da so dobili prostor v velikosti 25X8.6 m. Na tla pa so položili parket.

Člani so telovadili ob ponedeljkih od 21.-22. ure, ob sredah od 17.-18. ure in ob petkih od 21.-22. ure; članice ob sredah od 21.-22 ure in ob petkih od 18.30-19.30 ure; učenci ob ponedeljkih od 17.- 18. ure in ob četrkih isto uro; učenke pa torkih od 18.30-19.30 ure in ob petkih od 17.-18 ure.¹²³

Društvo je imelo dva javna nastopa. 15. marca v telovadnici, 31. avgusta pa na letnem telovadišču. Oba nastopa sta bila zelo dobro obiskana. Telovadke so prikazale vaje s kiji in proste vaje, telovadci pa so nastopili v treh vrstah in sicer na konju, bradlji in krogih.

Javni nastop je bil predpriprava za vseslovenski sokolski zlet v Ljubljani. Prostovoljni prispevki, ki so se zbrali na nastopu so šli v zletni sklad.¹²⁴

¹²² ZAL, KRA-2, a.e.1386. Zapisnik XIX. rednega občnega zbora z dne 3.1.1914.

¹²³ Sava (1913/XIV), št.5.

¹²⁴ Prav tam.

Finančno stanje društva je bilo pozitivno, imelo je 1529,60 K dohodkov in 14351,41 K izdatkov. Društvo je imelo na koncu leta 52,44 K dobička.¹²⁵

Prireditve:

Člani društva so se s praporom 3.avgusta udeležili župnega zleta v Radovljici.

6. aprila je bila organizirana sokolska akademija v Kranju.

1. maja so se udeležili peš izleta čez Javornik na Jamnik, od tu v Kamno Gorico in nato v Radovljico.

18. maja so se Sokoli v kroju skupaj z župo Ljubljana odpravili na peš izlet v Medvode.

Kranjski sokoli so 9. septembra sodelovali pri razkritju prapora tržiškega sokola.¹²⁶

11 članov v kroju in 1 član v civilu se je udeležilo slavja ob 25-letnici Sokola v Novem mestu.

Člani Kranjskega sokola so 31.julija pospremili k večnemu počitku predsednika župnega izobraževalnega odseka, dr. Josipa Kušarja. Udeležili pa so se tudi pogreba Olge Šavnik, ki je bila od začetka zvesta članica Ženskega oddelka in članice Fani Cvar.¹²⁷

Gorenjska sokolska župa je imela leta 1913 9 društev in 490 članov (od tega je bilo 128 telovadcev) in 80 članic (od tega je bilo 30 tekmovalk). Sokol v Kranju je imel 144 članov in 64 članic.

¹²⁵ ZAL, KRA-2, a.e. 1386. Zapisnik XIX. rednega občnega zbora z dne 3.1.1914.

¹²⁶ Slovenski Sokol (1914).

¹²⁷ ZAL, KRA-2, a.e. 1386.Zapisnik XIX. rednega občnega zbora z dne 3.1.1914.

Leto 1914

V ženski oddelek so bile izvoljene naslednje članice: starosta Marija Kušar, podstarosta Marija Adamič, načelnica Hana Sajovic in odbornice: Ivanka Berjak (slika 16), Viktorija Cvar, Ivanka Jager, Metka Šavnik.

Ob izbruhu prve svetovne vojne sta kranjska in štajerska deželna vlada prepovedali delovanje Slovenske sokolske zveze, sokolskih žup in društev, same sokolske organizacije pa nista razpustili, tako je društvo Sokol še naprej formalno obstajalo. Odlok z dne 29.julija 1914 o prepovedi društva, ki ga je prejelo Kranjsko društvo, se je glasil:

» Na podlagi ukaza vsega ministrstva z dne 25. julija 1914 , se ustavi delovanje do preklica telovadnega društva »Sokol z ženskim oddelkom v Kranju« in se je potrebno vzdrževati vsakršnega društvenega pojava in se zlasti prepove vsako društveno delovanje, telovadba v društvu in nošenje društvenih zastav.¹²⁸

Delovanje društva je med vojno zamrlo, po njej pa je ponovno oživel in razširilo svoje delovanje. Po vojni (leta 1924) je bil zgrajen tudi težko pričakovani Narodni dom, v katerem je odtlej deloval Sokol.

¹²⁸ Žontar, M. (1980). Sokolska društva na Gorenjskem do prve svetovne vojne. Telesna kultura. Str.23.

7. SKLEP

Sokol je imel v Kranju pomembno družbeno-politično vlogo. Ima zasluge za telovadno in tudi športno delovanje in razvoj in ki je privabilo v svoje kroge v vsem obdobju delovanja veliko število Kranjčanov različnih družbenih slojev. Pomembni člani, ki izhajajo iz Kranjskega sokola in so kasneje odigrali pomembno vlogo tudi v drugih krajih so: Miroslav Ambrožič, dolgoletni član Sokola v Kranju in kasneje načelnik tržaškega sokola, Janko Vidmar, kasneje načelnik v Brežicah, August Kraigher, Janko Sajovic. To so bili ljudje, ki jim lahko pripisujemo zasluge za sistematični razvoj telovadbe.

Občudovanja in hvale vreden je bil entuziazem teh, in vseh drugih mož, delujočih v Sokolu. Lahko si predstavljamo, kakšni so bili začetki, kako težko je bilo v tedanji družbenem sistemu ustanoviti društvo, predstaviti in približati ljudem telovadbo, njen učinek na telo in duha, na disciplino, samodisciplino in še bi lahko naštevali.

Pogoji za delo v društvu so bili dobri, saj je društvo v obdobju do prve svetovne vojne spadalo med osem sokolskih društev, ki so se lahko pohvalili z največjo površino telovadnice (210 m²) in s popolno zalogo telovadnega orodja (štiri glavna orodja: bradlja, drog, krogi in konj z ročaji in precej stranskega orodja: palice, kiji, obroči).¹²⁹ Iz virov, ki opisujejo delovanje sokola v Kranju, lahko ugotovimo, da telovadba, ki je bila temelj sokolskega dela, pri Gorenjskem sokolu sprva ni žela posebnih uspehov. Njena neorganiziranost, nesistematičnost, je temeljila na neizkušenosti odbornikov, članov in učiteljev, ki za opravljanje dela niso bili strokovno podkovani. Telovadba je imela sprva le rekreativni značaj. Predvsem je bil poudarek na druženju. Člani občnega zbora so si ves čas prizadevali za izboljšanje stanja telovadbe in to so z vztrajnim delom in pogumom tudi dosegli.

Vidimo, da se je pomembna prelomnica zgodila leta 1901, ko je bil ustanovljen vaditeljski zbor, ki naj bi vodil in usmerjal telovadbo. S tem je bil oblikovan temelj prave društvene telovadbe. Člani so začeli vaditi sistematično, pod vodstvom

¹²⁹ Stepišnik, D. (1968). Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem. Str.113.

vaditeljev, ki so se začeli sistematično strokovno usposabljeni. Čas telovadbe je bil organiziran, člani so vadili po vnaprej določenem urniku, določen dan, določeno uro. Razume se, da se to ni zgodilo čez noč, marveč se je stanje izboljševalo postopno skozi leta delovanja. Vidimo, da je k temu pripomoglo organiziranje vaditeljskih tečajev, katerih začetnik je bil dr. Viktor Murnik in na katerih so si vaditelji pridobivali nova ter utrjevali že pridobljena znanja. Poznano nam je, da so bili ti tečaji kvalitetno zastavljeni in so pripomogli k rasti sokolske ideje, razvijala se je sokolska sistematika in metodika, nastajala je teorija o vadbi in sestavi vaj, zajemali so ideje tudi iz zgodovine telovadbe, raslo je znanje o orodjih in telovadnicah, spoznavanje anatomije, psihologije, etiko, estetiko, pedagogiko. V praktičnem delu so se tečajniki kalili telesno in izvajali vaje različnih težavnostnih stopenj.

Vse od začetka delovanja sokola so se člani ubadali s prostorskimi zagatami, saj telovadnic ni bil na voljo. Omenjeno je že bilo, kje vse so morali telovaditi, a volje jim to ni vzelo. Kranjsko društvo si je vseskozi zavzeto zavzemalo za pridobitev nove telovadnice. Goreča želja se jim je uresničila po prvi svetovni vojni.

V zaključnem razmišljanju o sokolstvu v Kranju, njegovih tvorcih, članih, pristaših in simpatizerjih, ne nazadnje njegovih nasprotnikov, ne morem, da ne bi omenila svojih občutkov velikega občudovanja, čudenja, včasih malce nedojemanja fenomena sokolstva. Izhajam namreč iz dejstva, da je bil naš narod takrat potujčen, zatiran, omalovaževan, pretežno kmečke biti, ki je od vekomaj služil tujčevskim gospodvom. Čudi me, kako hitro se je iz razsvetljenskega obdobja 18. in 19. stoletja iz takega naroda izluščila zavedna, napredna liberalna meščanska elita. Občudovanja vredno je dejstvo, če na tem mestu zanemarimo gospodarsko-pridobitniški značaj, koliko plemenitosti tako na področju etike, morale, slovenskega domovinskega čustva in ponosa je pravzaprav premogel ta naš napredni, na novo rojeni meščanski človek. Le ljudje take drže so se sposobni zavedati vrednosti samostojnosti in svobode lastnega naroda, dojeti pomen kulture in izobrazbe, etike in morale na vseh področjih življenja.

Iz opisov delovanja Kranjskega sokola vidimo, da je društvo zaslužno tudi za razvoj drugih športnih panog. Sicer v času do prve svetovne vojne še ni prišlo do večjega udejstvovanja v raznih športnih panogah, se pa že kažejo zametki organiziranega kegljanja, kasneje tenisa in drsanja. Najbolj priljubljen šport do prve svetovne vojne je bilo kegljanje, ki se je odvijalo na vrtovih mestnih gostiln v poletnih

mesecih. Kegljanje kot gostilniški šport je imelo že bogato tradicijo, so pa sokoli začeli z organizacijo tekmovanj, ki so se prav tako dogajali na gostilniških vrtovih. Najbolj priljubljeno je bilo kegljišče na vrtu gostilne gospoda P. Mayrja.

Po zaslugi Sokolov je Kranj dobil tudi prvo teniško igrišče in prvo drsališče na prostem.

Sokol je bil tudi organizator spominskih večerov, udeleževanja političnih slovesnosti, obletnic in podobnih prireditev ipd..

Število članov se je sprva povečevalo in potem nihalo, telovadna dejavnost pa je postajala živahnejša. Zanimivo je, da po letu 1901 zasledimo tudi že statistična poročila. Največji napredek, po mojem mnenju pa je, ko so leta 1902 v sokolske vrste vstopile tudi ženske, kar je prav gotovo veliko prispevalo k uveljavitvi žensk v družbo. Istega leta se Sokolu pridružili tudi naraščajniki. Sokolska telovadba ima za uveljavljanje in enakopravnost žensk tako v Kranju kot tudi širše velike zasluge.

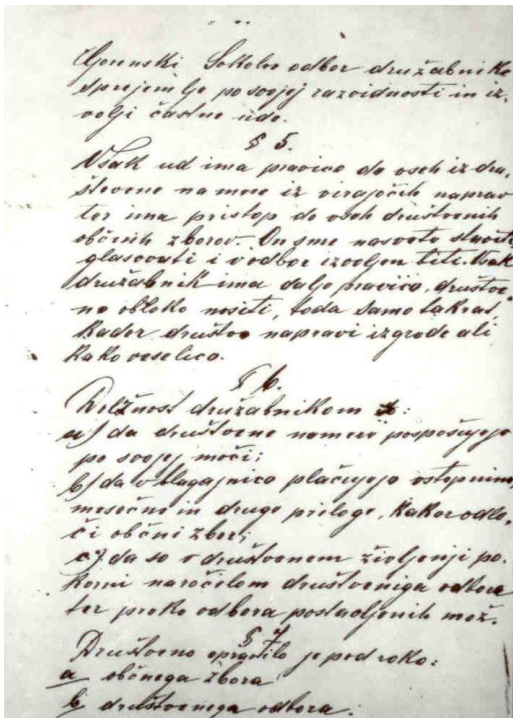
Sokol v Kranju je zaradi širjenja svoje ideologije naletel na številne ovire, ki so mu hotele preprečiti delovanje vendar je moč bila sokolstva premočna. Predvsem je treba omeniti neprestane prepovedi šolarjem, da bi obiskovali telovadbo. Že na začetku je bilo šolarjem in dijakom prepovedano obiskovati sokolske telovadnice. Kasneje jim je bilo s strani deželne vlade sicer to dovoljeno, vendar so si prepovedi vrstile kar ena za drugo.

Da bi ovirala liberalni vpliv na mladino, je začela leta 1908 klerikalna stranka agitirati proti pošiljanju otrok k sokolski telovadbi in že dve leti kasneje je deželna vlada prepovedala sokolsko telovadbo šolajočim se otrokom. Odlok je bil sicer kasneje preklican, vendar je vse do leta 1914 občutili pritisk na društvo, ki naj ne bi vključevala mladine v sokolsko telovadbo.

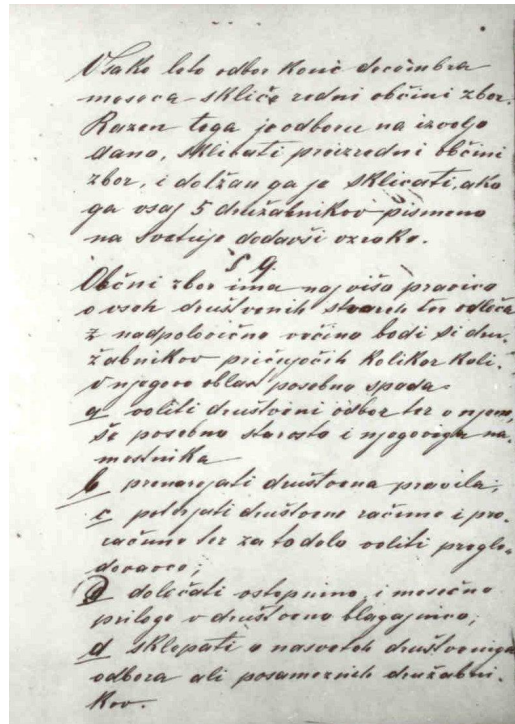
Društvo Sokol je ponujalo možnost aktivnega preživljanja prostega časa, s katerim so si Kranjčani razgibali svoje telo in se sprostiti, bodisi s telovadbo v telovadnici ali z raznimi izleti, kjer so se poleg razgibavanja telesa naužili tudi svežega zraka.

Po mojem mnenju je pri sokolskem gibanju najbolj pomemben razvoj in širjenje telovadbe med vse ljudi, ne glede na spol, sloj in socialno pripadnost in poudarek na telesnih vajah, na disciplini in redu in ne zgolj na dosežku, kar je glavna in edina smernica današnje, kapitalistično usmerjene družbe.

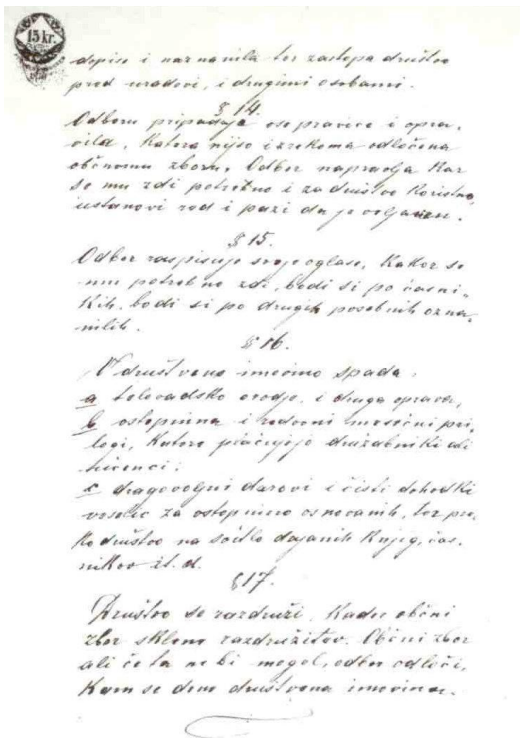
8. SLIKOVNO GRADIVO

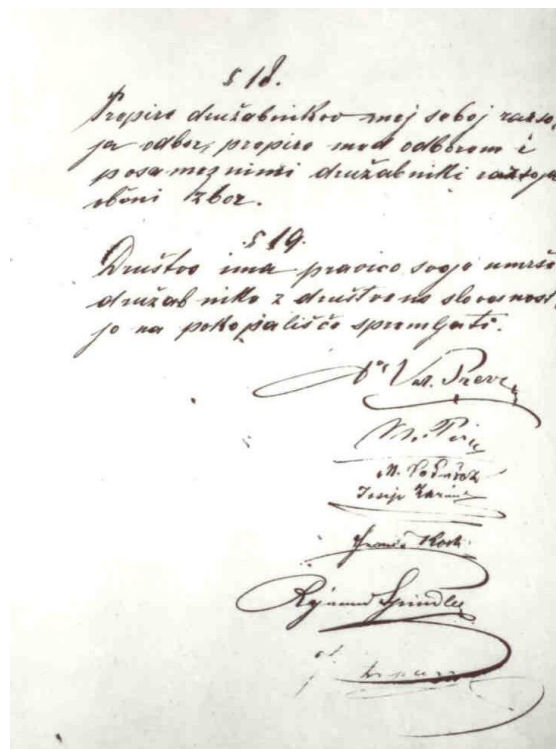
Slika 1

Slika 2

Slika 3

Slika 4

Pravila Kranjskega sokola iz leta 1870 Vir: Gorenjski muzej Kranj

Slika 5
Sprejemnica Cirila Pirca kot rednega člana iz leta 1896
Vir: Gorenjski muzej Kranj

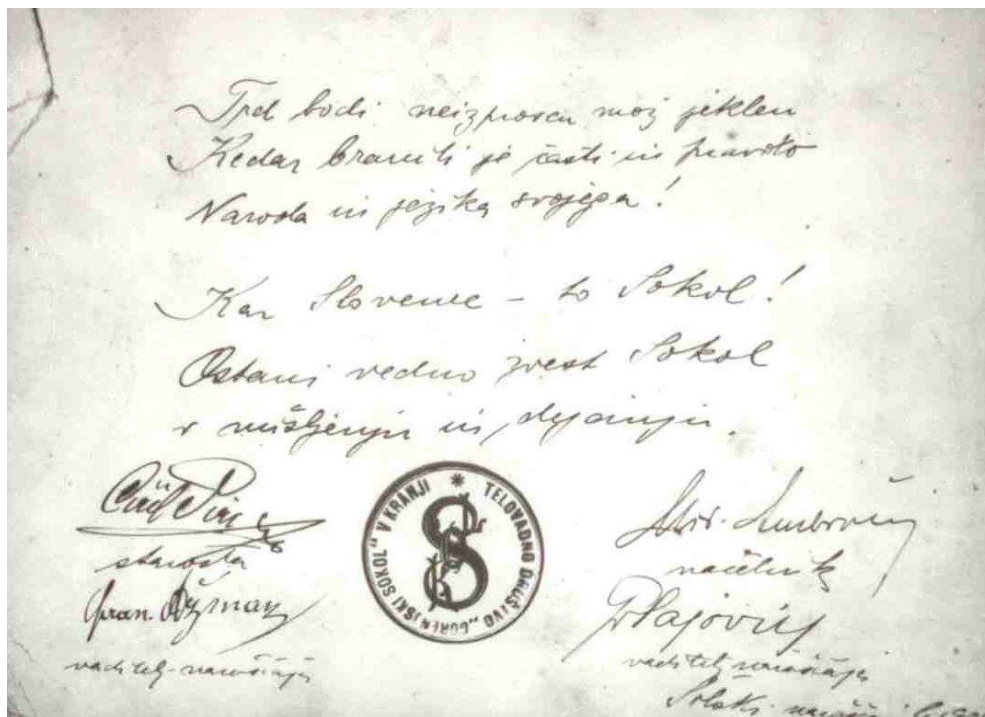
Slika 6
Člani Kranjskega sokola iz leta 1896
Spredaj: Bidovec Anton, Roš Simon, Bidovec Janez, Engelman J., Ažman Karel
Stojijo v prvi vrsti od leve: Puhar Alojz, Ažman Matija, Smole V., Eržen Gašper, Omersa Franc, Majdič Vinko, Prevc Fran, Berjak Fran, Mohor Janez, Depoli Karl, Žebre Janez, Drinovec Karl,
V drugi vrsti: Vester Valter, Kostl Silvan, Sirc Franc, Polak J., Kostevc Ivan
Zadaj: Šumi Alojz, Vajt Franc, Rakovec Franc, Depoli Jurij
Vir: Žontar J.: Zgodovina mesta Kranja

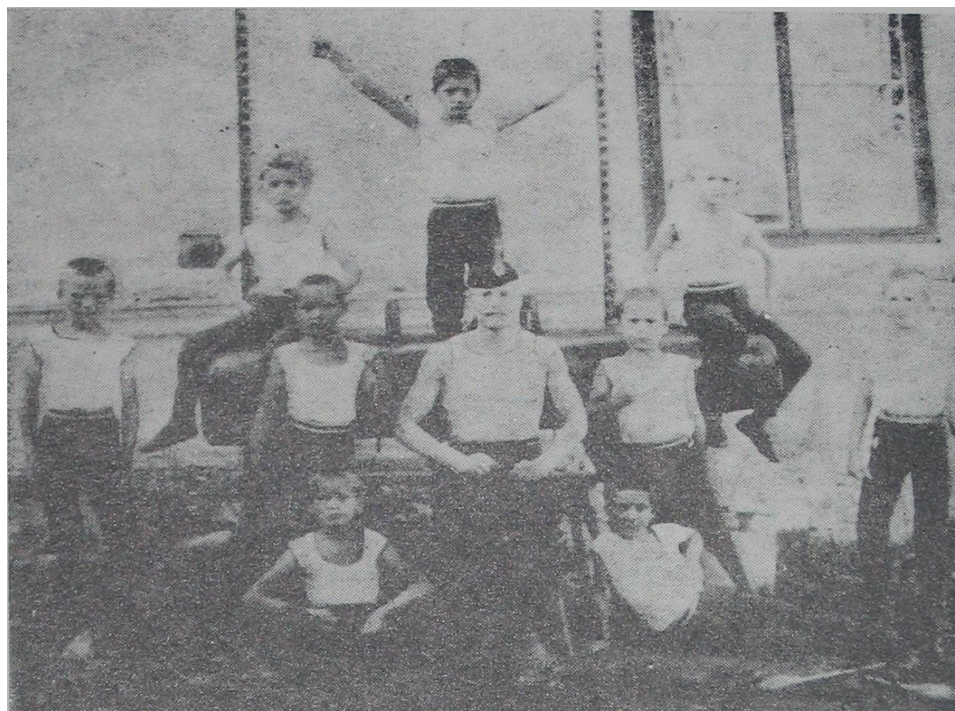
Slika 7
Sokolice leta 1904
Vir: Gorenjski muzej Kranj

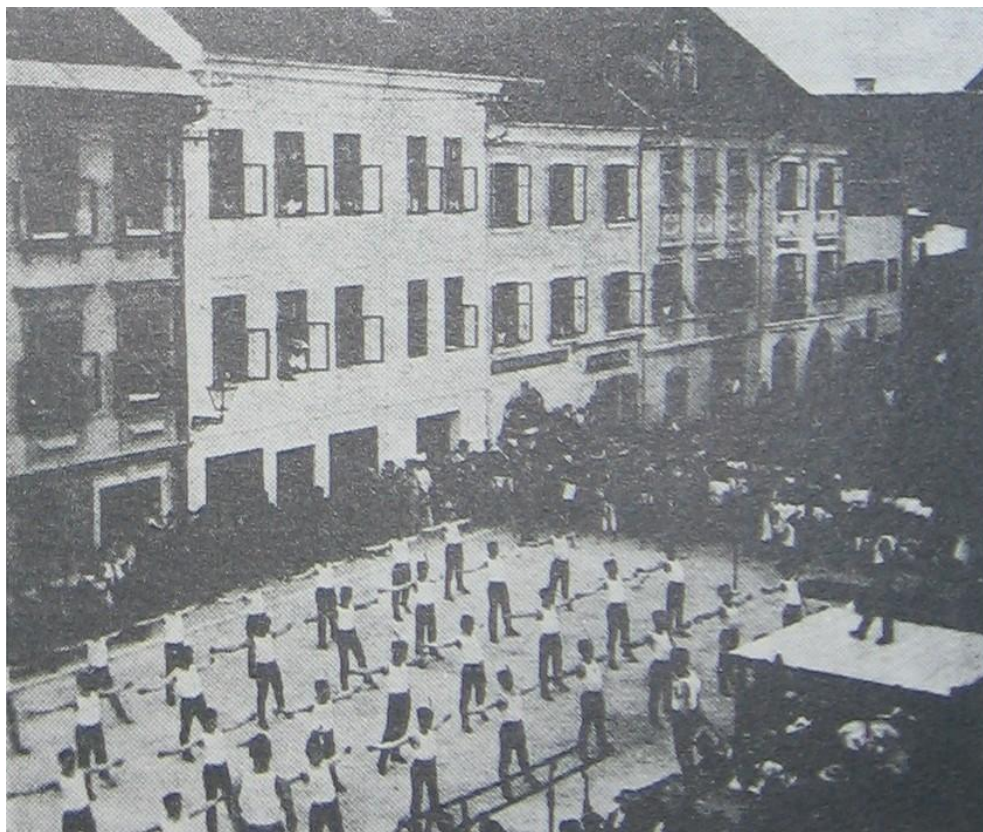
Slika 8
Sokolske naraščajnice s praporom pred Omersovo hišo v Kranju leta 1905
Vir: Gorenjski muzej Kranj

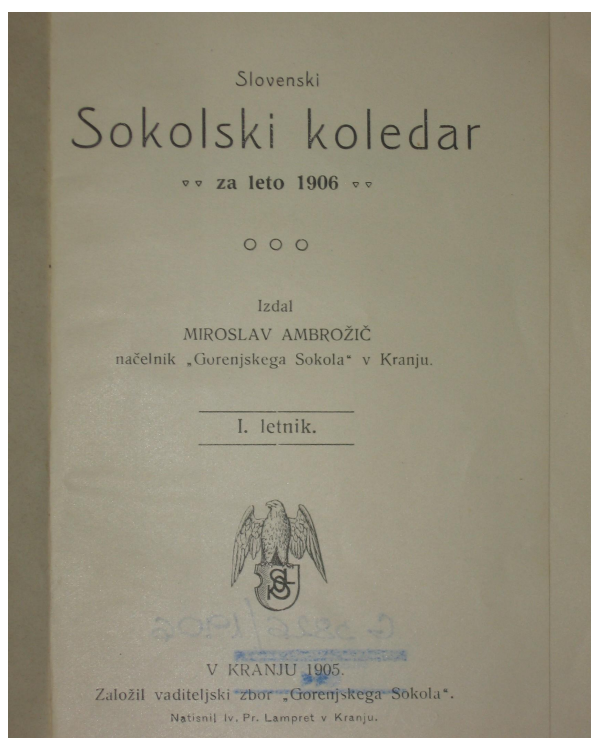
Slika 9
Ob prvem nastopu naraščaja leta 1905
Vir: Gorenjski muzej Kranj

Slika 10
Sokolski naraščaj z vaditeljem Francetom Ažmanom leta 1905
Vir: Kranjski zbornik (1995)

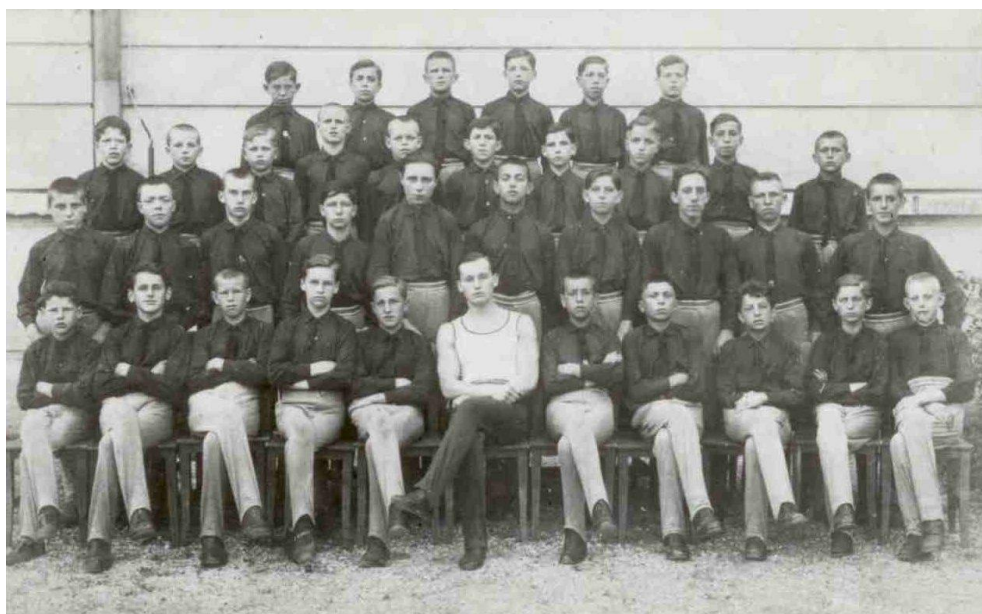
Slika 11
Javni nastop Sokola na Glavnem trgu v Kranj leta 1905
Vir: Kranjski zbornik (1995)

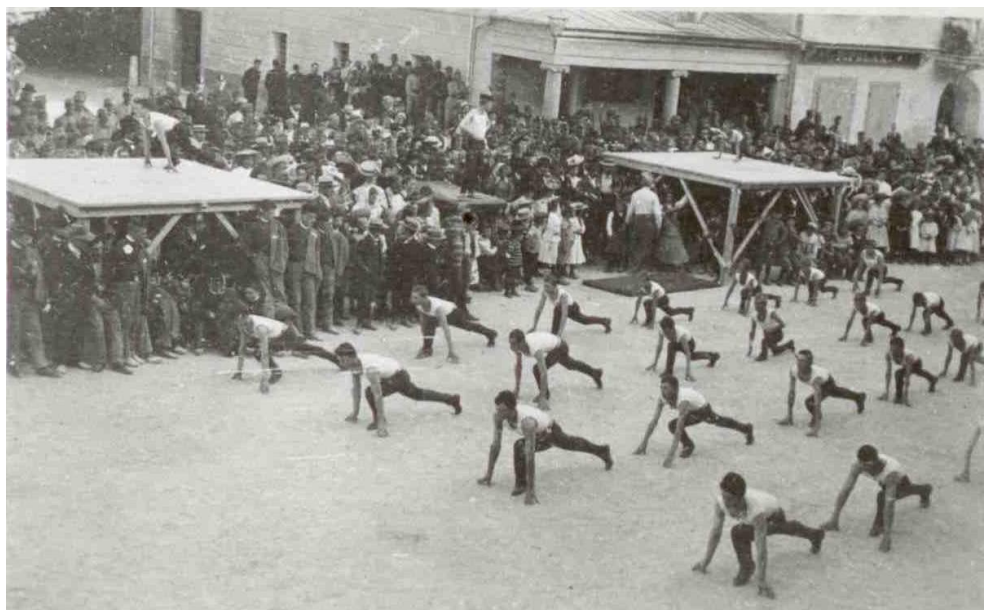
Slika 12
Slovenski sokolski koledar- izdal vaditeljski zbor Kranjskega sokola
Vir: Hrani Osrednja knjižnica Kranj

Slika 13
Telovadci Kranjskega sokola 15.08.1908:
Stojijo z leve: Radivoj Čelesnik, Josip Marčan, Janko Šorn, Anton Formandl,
Šerko Milan.
Vir: Gorenjski muzej Kranj

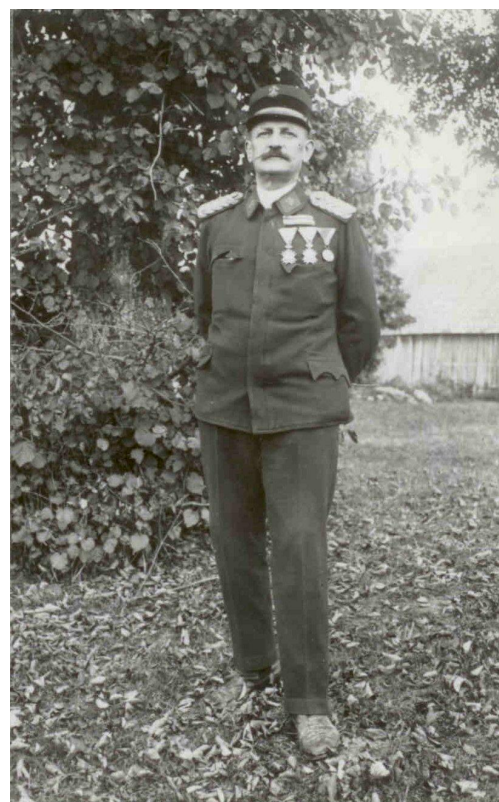
Slika 14
Naraščajniki Kranjskega sokola leta 1910
Kroj: rdeča srajca s črno kravato, platnene rjavkaste hlače.
Vir: Gorenjski muzej Kranj

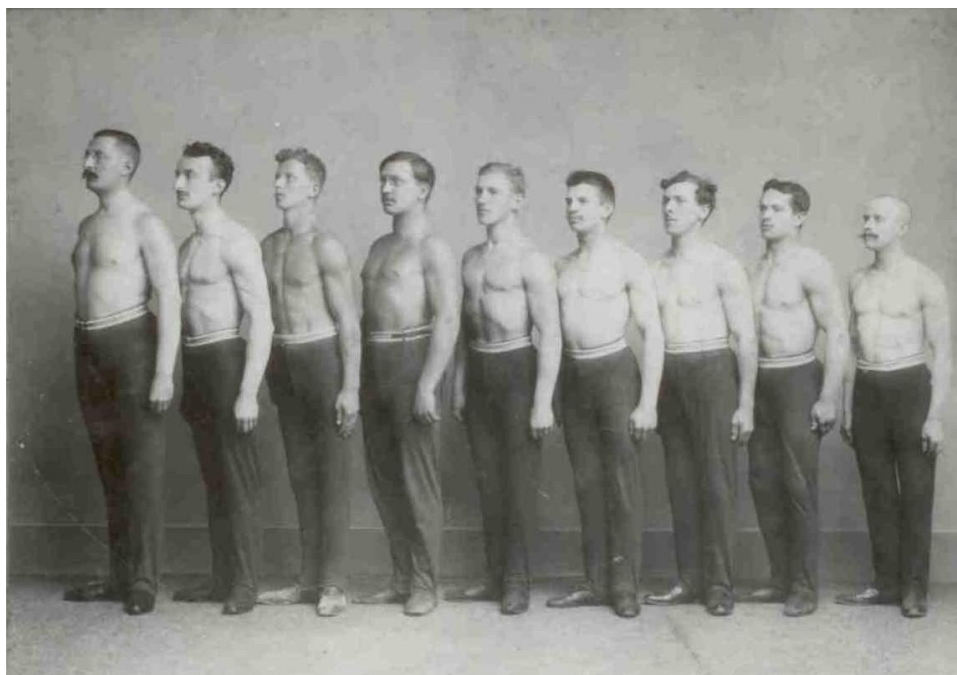
Slika 15
Javni nastop na Glavnem trgu leta 1910
Vir: Gorenjski muzej Kranj

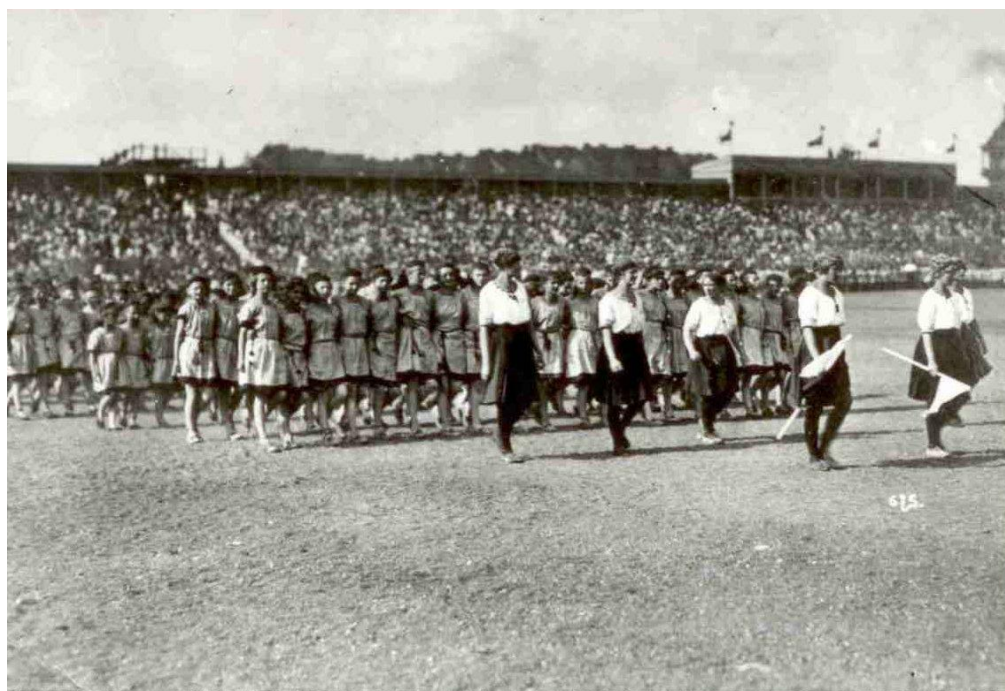
Slika 16
Članska izkaznica Ivanke Berjak

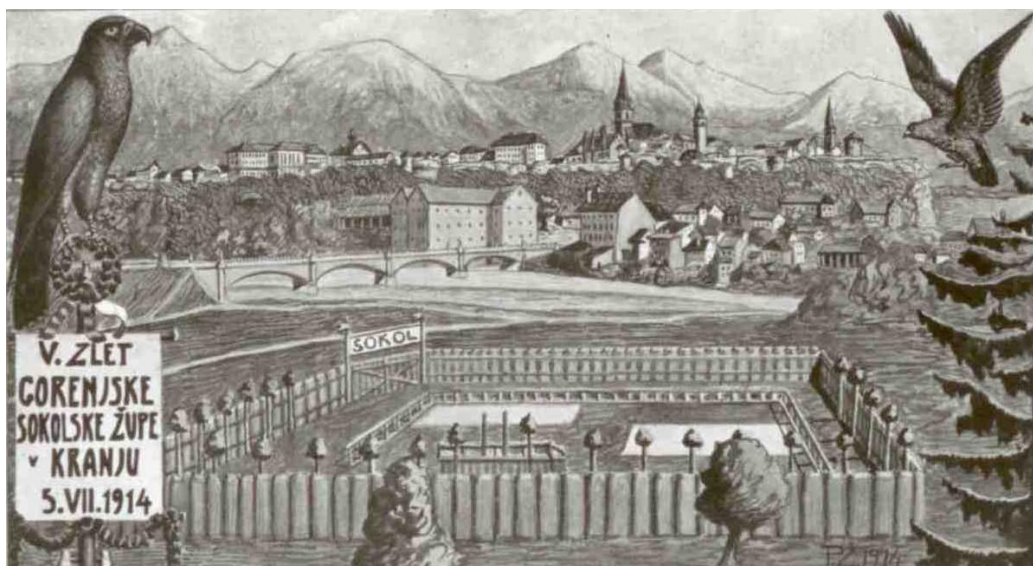
Slika 17
Janko Sajovic-vaditelj, načelnik, starosta

Slika 18
Vaditeljski zbor Kranjskega sokola leta 1912
Vir: Gorenjski muzej Kranj

Slika 19
Ženski oddelek sokola pred nastopom na telovadišču pod Gaštejem leta 1914
Vir: Gorenjski muzej Kranj

Slika 20

Razglednica ob 5 zletu Gorenjske sokolske župe v Kranju-1914
Na razglednici letno telovadišče Kranjskega sokola na Gašteju ob desnem bregu Save
Vir: Gorenjski muzej Kranj

Slika 21

Razglednica ob društvenem zletu v Žabnico
Vir: Žontar, M.: Kulturna društva na Gorenjskem v letih 1860-1914

Telovadno društvo Sokol z ženskim oddelkom v Kranju priredi v nedeljo, dne 31. t. m. na svojem telovadišču pod Gaštejem javno telovadbo, katere glavni namen je, pokazati občinstvu čez leto zopet uspeh dela, katero se vrši v telovadnici. Nastopil bo prvič po dolgem času deški in dekliški naraščaj z igrami. Članice in člani pa nastopijo s skupinskimi prostimi vajami. Pri orodni telovadbi nastopijo člani v treh vrstah, na drogu, bradlji, bradlji bočno s prožno desko, konju in skoku v daljino, posebej pa nastopi prva vrsta na krogih. Vstopnina je razvidna iz lepakov in je dobiti vstopnice za sedeže v trgovini Ferdinanda Sajovica v Kranju. Po telovadbi se vrši veselica pred in v telovadnici, kjer bo skrbnjeno za vse. Tudi poskočni bodo zadovoljni, ker jim bo godba prav gotovo privzdignila pete. Poglejte si torej vsi sokolsko delo in se razveselite potem z sestrami in brati v neprisiljeni zabavi. Na zdar!

Slika 22

Vabilo k ogledu javnega nastopa

Vir: Sava (1913/I). 20.8.1913

Od vaditeljskega zbora Sokola v Kranju: Vsled razveljavljene prepovedi obiska šolske mladine pri sokolskih društvih po upravnem sodišču, javljamo svojemu članstvu in slovenskemu občinstvu sploh, da pričnemo zopet s telovadbo učencev in učenk. — V sredo dne 16. t. m. ob 9. uri dopoldne se vrši v telovadnici vpisovanje učenk, istotam istegadne ob 5. uri popoldne vpisovanje učencev. Obračamo se do starišev, da sami pripeljejo svoj naraščaj k vpisovanju. — Mesečni znesek za pouk znaša 60 vinarjev, vendar pa je mogoče z ozirom na rodbinske razmere ta prispevek znižati ali popolnoma odpustiti. V počitnicah se bode vršila telovadba učenstva po trikrat na teden: učenke dopoldne ob 9. uri v ponedeljkih, sredah in petkih, učenci iste dni popoldne ob 5. uri. — In tako se prične redna telovadba v petek t. j. 18. t. m. ob 9. uri dopoldne s telovadbo učenk in popoldne ob 5. uri s telovadbo učencev. — Na zdar!

Načelnica in načelnik.

Slika 23: Vabilo k vpisu otrok k telovadbi, Vir: Sava (1913/I).

9. VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri:

Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Gorenjsko Kranj, fond občina Kranj, številka fonda KRA-2 arhivska enota 1302

ZAL, KRA-2, arhivska enota 1333

ZAL, KRA- 2, arhivska enota 1386.

ZAL, KRA-2, arhivska enota 129.

Časopisi:

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1905) VI (št1).

Gorenjec: Političen in gospodarski list.(1906) VII (št.5,9,15,16)

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1907). VIII (št.1,2,3,4)

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1908). IX (št.1,2, 5,6)

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1909). X (št. 2,3,4)

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1910). XI (št. 2,5,6)

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1911). XII (št. 3,4)

Gorenjec: Političen in gospodarski list. (1912). XIII (št.1,2,3,4)

Naglič, M. (2005).Gorenjski kraji in ljudje od A do Ž. Gorenjski glas, 58(60), str. 4

Naglič, M. (2005). Gorenjski kraji in ljudje od A do Ž. Gorenjski glas, 58(61),str.4

Naglič, M. (2005). Gorenjski kraji in ljudje od A do Ž. Gorenjski glas, 58(64), str. 4

Sava (1913). I.(št.2, 4,5,6,7)

Sava. (1914). II (št.2, 3, 5,6)

Slovenski sokol: Glasilo slovenske sokolske zveze.(1904), I(2) str.6-7

Slovenski sokol: Glasilo slovenske sokolske zveze (1905), II.(1) str.50

Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze (1906), III (1) str.7

Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze (1906), III (3) str.14-15

Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1906) VIII (3) str. 56

Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1907), IV (1) str.7

- Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1908), V (2), 12-13
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze.(1908), V (3), str.22, 23.
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze (1908), V (8), str, 60
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1908), V (9), str, 69-71
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1909), VI (1), str. 7
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze (1909), VI (5), str. 40
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze (1910), VII (1), str. 7
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1910), VII (3), str.21-22.
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1911), VIII (2), str.14.
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1912), IX (1), str. 7-9.
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze.(1913), X (5), str.35-37.
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1914), XI (1), str.3.
Slovenski sokol: Glasilo sokolske zveze. (1914), XI (2), str.15.
Vaditeljski list: strokovni list sokolskega vaditeljstva. (1900). 1(1/2).
Vaditeljski list: strokovni list sokolskega vaditeljstva. (1911). 2 (2/3)
Vestnik sokolske župe Kranj (1900/1911).

Literatura:

- Enciklopedija Slovenije. (1994). Sokolstvo. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
Gregorka, B. (1991). Zlata doba slovenskega sokolstva. Ljubljana: Gimnastična zveza Slovenije.
Jerala, I. (1990). Prosti čas Gorenjcev. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
Narodna čitalnica v Kranju 1863- 1913: spominska knjižica, posvečena ob petdesetletnici vsem dosedanjim članom in sodelavcem, dobrotnikom in prijateljem. Kranj: Gorenjski muzej.
Pavlin, T. (2005). »Zanimanje za šport je prodrlo med Slovenci v široke sloje«. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
Stepišnik, D.(1968). Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

- Stepišnik, D. (1974). Telovadba na Slovenskem. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Šugman, R. (1997). Zgodovina svetovnega in slovenskega športa. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Žontar, J. (1939). Zgodovina mesta Kranja. Ljubljana: Muzejsko društvo za Slovenijo.
- Žontar, J. (1995). Kranjski župan Ciril Pirc. Kranjski zbornik. Kranj: Mestna občina Kranj, str. 122-134.
- Žontar, M. (1980). Kulturni razvoj Kranja in okolice od šestdesetih let 19. st. do prve svetovne vojne. Kranjski zbornik. Kranj: Mestna občina Kranj. Str. 171-176.
- Žontar M. (1980). Razvoj kulturnih društev na Gorenjskem 1860-1914. Katalog ob razstavi Gorenjskega muzeja Kranj. Str. 51-65.

10. PRILOGA

KRONOLOŠKI PREGLED DOGODKOV POVEZANIH S KRANJSKIM SOKOLOM

- 1863- ustanovitev telovadnega društva Južni Sokol v Ljubljani
- 1864- ustanovitev sokolske podružnice ljubljanskega sokola v Kranju
- 1865- osamosvojitve kranjske podružnice- Sokol v Kranju
- 1867- razpustitev Južnega Sokola in prenehanje delovanja Sokola v Kranju
- 1870- ustanovitev Gorenjskega sokola
- 1895- ustavni občni zbor Gorenjskega sokola v Kranju in ponovna oživitev
- 1900- razvitje društvenega prapora Kranjskega sokola
- 1904- izhajati začne mesečnik »Slovenski Sokol«
- 1905- ustanovljena Slovenska sokolska zveza
- 1906- vaditeljski zbor kranjskega sokola začne izdajati Slovenski sokolski koledar
- 1907- članice oblikujejo samostojni oddelek in društvo se preimenuje v Sokol z ženskim oddelkom v Kranju
- 1909- gorenjska sokolska društva se povežejo v Gorenjsko sokolsko župo s sedežem v Kranju
- 1910- ustanovljena zadruga Narodni dom, ki naj bi bila pravni temelj za gradnjo

ŠTEVILO ČLANOV PO LETIH

LETO	ČLANI	ČLANICE
1864	19	
1870	40	
1895	48	
1901	102	
1903	145	20
1904	153	20
1905	119	31
1906	118	35
1907	138	44
1908	128	54
1909	128	55
1911	132	54
1912	150	62
1913	144	64

Navedena so leta za katere sem dobila podatke.

» Sokol ni samo telovadno ampak tudi prosvetno društvo, in če ne posredno, pa neposredno.

Telovadba ne krepi samo telesa, ampak bistri tudi duh. In zdrav duh v zdravem telesu je gotovo bolj dovzeten za duševno hrano in nadaljnjo izobrazbo, nego zdrav duh v bolnem telesu!«¹³⁰

Pa »Na zdar!«

¹³⁰ knjižničar Ivan Valenčič na XIV. rednem občnem zboru dne 5.1.1909.